

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2018. április – XVII. évfolyam 4. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Forgácsok

Rónay László
Márai Sándorról

2

Az örök
emmauszi út

Tusnády László verse

3

Az érmindszenti
gesztenyefa

Lukáts János tárcája

4

A Levél
a hitveshez
margójára

Németh István Péter
Radnóti Miklósról

6

A sivatagi róka

Szirmai Péter novellája

10

Hetedik levél

Milovan Danojlic esszéje

15

Bucusz
Szent László

Sarusi Mihály
költeménye

23

József Attila
Horkay István grafikája



RÓNAY LÁSZLÓ

Forgácscok

ÉRDEMES MÉG ÉLNI EBBEN A MEGROMLOTT ÉS MEGRONTOTT VI-LÁGBAN? – tette fel a kérdést újra meg újra az idősödő Márai Sándor (Napló 1978–1981, Helikon, 2017). Nemcsak az öregedés erőtlenedése, az álmatlanul töltött éjszakák és Lola betegsége nyomasztotta, sokkal inkább a civilizáció elporladása. Ami gondolkodása és írósága vezérmotívuma és védfala volt, szeme láttára alakult át, s a polgári rendet felváltotta a rendtelenség és az eszmék zűrzavara. Akárhová utazott is – mintha valami szenvedély hajtotta volna – mindenütt a romlás jeleit tapasztalta. Szeme láttára fejlődött rohamosan a technikai civilizáció, amely maga alá temette a számára fontos személyes értékeket, s a tömegek elvárásához és ízléséhez igazodott. Botjára támaszkodva, egyre nehezebb léptekkel kereste a még érintetlen szigeteket, amelyeken még igazi írók rejtőztek, s érzékeny, beavatott olvasóik figyelik őket. De már kedves könyvtárai sem voltak a régiek, a polcokat elárasztották a ponyvák, a híg, sikert hajhászó alkotások. Mind erősebb nosztalgiával vette kézbe régi kedves könyveit, menedékkül az ízlésrombolás ellen. Nem egyszer felsorolja ezeket, melyek eligazítói és élményt adó gyönyörűségei voltak: Platón, Szophoklész, Vergilius Aeneise, Proust, Krúdy, *Az öreg halász és a tenger* és még néhány remekmű, leginkább Arany János, a magyar nyelv legnagyobb művésze, bár azt is megjegyezte: fordításai egy része alighanem lassacskán elavul.

ÉRDEMES-E ÍRNI? Hetvenedik évtizede végén számot vetett azzal is: érdemes-e még írnia, vagy a *Harminc ezüstpénz* befejezett kézírata lesz-e végszava. Ebben a kétségektől átszótt

kérdésben ott rejlett a felismerés: a *Biblia* a világirodalom felülmúlhatatlan alkotása (amikor ezt a regényét tervezte, az egészet végigolvasta), az Újszövetség Jézusa pedig a legcsodálatosabb ember. (Álláspontja szerint az isteneket, Istent is az ember alkotja magának, nélkülük és nélküle üresebb volna a világ.) Ez a felismerése eltávolította sok olyan írótól, akiket korábban fontosnak, olykor útmutatójának mondott. Európai útja során nagyon jellemző szavakkal jelezte Thomas Manntól történő eltávolodását: „tocsogok benne”. Tocsogott másban is, s az olvasó nem tudja teljes biztonsággal eldönteni: valóban igaza van-e, amikor az értékteremtő irodalom végéről ír, vagy az irodalom futott-e túl ízlésén. Bár el kell ismerni: ízlése a legtöbbször hibátlanul működött a próza és a versek terén is. Még élt, amikor heves vita tört ki a kanadai nyomorúságban tengődő költő, Fáy Ferenc értékelésének ügyében. Márai Fáy mellett tette le a garast, és igaza volt, még abban is, hogy *Keresztútja* a század magyar költészetének kiemelkedő remekei közé tartozik.

A LÉLEK ERŐS? Egyik méltatója szerint az öregedő Máraira érvényes a mondás: a lélek erős, de a test gyenge. Kicsit módosítva: a test gyengül, a lélek illúziói is elhamvadtak. Jól látott visszafelé, előre már nem nagyon tekintett. Sok megszívlelendő megfigyelése elgondolkodtat, mások ellentmondásra készítetnek. Kár volna – írja –, ha naplói nem élnék túl. Szerencsére túléltek, s újra meg újra egy nagyon jelentős író meglátásaival szembesítenek, s arra serkentenek, hogy jobbik énünket próbáljuk felépíteni a romboló korban.



Márai Sándor

Tusnády László versei

Vágta a jégkristályos időben

Prüszköl a ló, tejutak kavarognak a csönd-fodor égen.
Könnyű pára inog, csak a dermedező lilium sír:
pusztul a tiszta virág, jégkesztyű ránehezül majd,
ráül a köd, haragos szél zendül, a nóta zokogja
a volt szép tavaszok fakuló hírét. Ne feledd el!
Hárfa legyen szíved, viharok dala már le ne bírja!
Zengd szilajon, hogy megmarad az, ami hajdani szép volt!
Sárkány-szárnyakon elleng már a cifra idő is;
ím, kiperegnek a lét magvai, fájva enyésznek,
ám kürtös tavaszon feltámad a sárba kihullott.
Prüszköl a ló, tejutak kavarognak a csönd-fodor égen;
s felloboz az örök űr csillag-szép fáklya-világa.

Az örök emmauszi út

Félelem-erdő, döbbenet-ország,
a tavasz hírét vad szelek hozzák.
Gyenge fű sarjad, hóharmat tűnt el.
Lángokat látunk. Lidércünk űzd el!

Lobogás fénylik pici fűszálon;
élete semmi, szinte csak álom,
de napba tárul makacsul vágya,
a köd-éjt győzve, tiporva vágja.

A lélek repes az örök fénybe,
a tiszta forrás minden igénye.
Utunkat járjuk, mély titkunk tárjuk;
havasok legét szívünkbe zárjuk.

Valaki lépdél, közel jár hozzánk,
szívünket látja, minden lét-morzsánk.
Felhőpalástos naphanyatláskor
elköszön búsan, várja a távol...

Sokan nem hívják. – Gyere be hozzánk! –
nehezen mondja béna, konok szánk.
Köpenye titok, magába zárva
indul már tovább, s a világ árva.

Avicenna két báránya

Kassai tanítványaimnak

1.

Bölcs Ibn Sziná a félelmet kutatta,
hogy az mit okoz, mi a végeredmény,
két ketrecet ligetnek enyhe keblén
két báráynak otthonául adva.

Mi enni, inni kell, barika kapta;
de éh-csikasz egyik felé meredvén,
bár nem tehetette, azt sugallta: „Enném!”
A másiknak volt békés csönd-nyugalma.

Ez az utóbbi mit se tudva vésszről,
nem feledkezve ivásról, evésről,
nyugodtan élte léte napjait.

A másikat a farkas dermedésbe
bűvölte, halál-fagy-jegesedésbe:
így hagyta el az élet partjait.

2.

Tanítás közben érdekes a törvény,
nem árt tisztázni, hogy félsz erre képes,
hát említem, mert az eset beszédes:
ilyen a félelem, vak, sanda örvény.

Legyen derűs a lét! Félsz senki földjén
miazma árad. – Mi van benne? – Méreg! –
Egyszer olyanokat válaszra kérek,
kiket nyelvünkötől fosztana az önkény.

És megdöbben, mily egyhangú a válasz,
jó Ibn Sziná ezt nem így tudta, más az:
– Élet-kristály nőtt egyre a veszélyben;

a félelmet a bárány így legyőzte,
lehetett farkas bős, fenyegetőzve:
virág fakadhat nekünk még a télben. –

LUKÁTS JÁNOS

Az érminszeinti gesztenyefa

Nagykárolyból már kifelé jöttünk, amikor Króni megkérdezte: – És merre van Érminszeint? – A járókelők a fejüket csóválták: – Olyan itt nincs.

Viola okosabban kérdezett: – Ahol Ady Endre...

– Vagy úgy, Ady Endre, az van! – Mutatták, erre meg arra: – Negyedóra kocsival. Ady Endre, magyarul Adyfalva.

Döcögtünk át a lapos rónaságon. Decembri köd ült mindenben, némaság.

– Szóval, mi a neve? – kérdezte az egyik óvatos útitárs.

– 57-ig Érminszeint volt, azóta Ady Endre.

– Így szerették Ady Endrét? – töprengett Króni. – Talán, mint a régi magyar világ ostorozóját? – A falu mintha a síkság tenyerén lapult volna. Mellékút végén zsákfalv.

Begurultunk a faluba, el a templom előtt, embernek nyoma se volt Érminszeinten, de még kutya se vakkantott ránk. Az útkanyarban szemben állt egy nagyobbacska telek. Egy nád-dal szegett, régi ház, meg egy téglából rakott „módos porta”. Tábla mutatta, a régebbi a szülőház, kerámia mellszobor a homlokzatán, a jellegzetes Ady-fej oldalra tekint. A fal vályog, sok a mész rajta, hogy tartson. Egy ilyen háznak már régen össze kellett volna dőlnie, százötven éves is lehet. Mert, hát, ha a ház nem Adyéké, ha nem az utókor kegyelele őrizi, lerogy, vissza „a földbe, amelyből vétetett”.

*Benézünk, végiglátni a ház belsején,
igényes bútorzat, faragott
szekrény, terített asztal, könyvespolcok.*

Az ajtó zárva, írás nincs, gondnok nincs. Zörgetünk, hal-lózunk, néma csend a válasz, kórusban kiáltozunk, már szinte üvöltünk, restelljük magunkat, hogy felverjük egy alvó partiumi kistalva csendjét. Króni betaszítja a kaput, a kapu vonakodva enged. Hosszúkás, ápolt kert, középen Ady-szobor, kőszálon, ez a hivatalos koszorúzó helye, nem a választot-také. A kerítés mellett gémeskút, igazi, ágassal, meggörbült rúddal, a kút mélyén víztükör. Az ágas bizony korhad, az alját betonba fogták, hogy el ne dőljön. – „Gémeskút, malom-alja, fokos...” – mormolja Króni, és megsimítja a hajdankor itt maradt szomjoltóját.

Beszerénykedünk a kertbe, az évfordulókra nyilván levágják a fűvet, megnyírják a sövényt. Diófa, gesztenyefa. A ház két végén két kicsi ablak, az oldalán is kettő, a konyhaajtó alacsony. Benézünk, végiglátni a ház belsején, igényes bútorzat, faragott szekrény, terített asztal, könyvespolcok. Ilyen ház ezer is épült a Kárpát-medencében, ahol magyarok éltek-laktak, legtöbbjük idővel a földbe süppedt, helyükre újak kerültek.

Az oldalfalon tábla, felül román, alatta magyar szöveg, két-nyelvű. A versidézet is két-nyelvű: „*Mikor fogunk már összefogni? / Mikor mondunk már egy nagyot / Mi, elnyomottak, összetörtek, / Magyarok és nem-magyarok?*” A táblát 1957-ben állították, amikor az „összefogás” helyett az „összefogdosás” ideje volt, és amikor a magyarok és nem-magyarok kapcsolata sem úgy alakult, ahogy azt a költő elképzelte.

A kertben, a ház körül mintha megjelent volna a fiú, a bar-na szemű gyerek, a makrancos kamasz. Anyja szemefénye, akit „Édesnek” szólított (sőt „Ídesnek”, ahogy a szót arra, Szilágyban, Biharban ejtették): – „*Csak azért volt ő olyan szép, / Hogy ő engem megteremjen*” –, szölt a gyermeki szeretet szép szava. Aztán keserű lesz a folytatás: „*Bizarr kontyán ült az átok, / Én kergettem a vénségbe*”. – Mindkét szülő túlélte elsőszülött fiát, Ady sose láthatta édesanyját öregnek, legfeljebb aggódónak.

A nyughatatlan fiú a világba szökött, Váradra, Párizsba, Szent Mihály útjára, a Gare de l'Este-n át vissza Budapestre, anyja mindannyiszor reszketve várta megtértét. Miközben ilyen sorok érkeztek tőle: – „*Vagyok tékozló és eretnek, / de ott engem szánnak, szeretnek. / Engem az én falum vár.*” – Lehet egy anyának



Ady Endre szülőháza Érminszeinten

ennél nagyobb gyönyörűsége? Idővel Ady a feleségét is elvitte Mindszentre, a hármukat megőrző fénykép a jövő ígérését hordozza, pedig akkor már nem sok volt hátra a költőnek.

A kisebbik fiú ellenben maga volt a megbízhatóság, tanfolyelző lett Debrecenben, bátyjáról könyvet írt, megtette a magáét.

LEgymásnak mondjuk a verseket, ki melyiket tudja, gyakran csak félsorokra emlékszünk, jelzős szerkezetekre. – Ez is Ady? – csodálkozunk magunk örömére. Sok verset írt a szülői házról. Még többet a rettentő távolságról, amely az apró falut a nyüzsgő világvárosról elválasztotta.

Apja ura, Ady Lőrinc szívós partiumi kisnemes volt, „nyakaskas, magyar kálvinista”, a fia az ő vonásait örökölte. „Diósadi” állt a név előtt, mögötte ezer évet sejtettek-vallottak a viselői, honfoglalókat, avarokat. A fiát szerette, a költészetét inkább nevette, „A ti költőtök!” – mondta, ha dicsérték Endrét. Lajosban bízott, abból ember lesz. Ady Lőrinc 1907-ben felépítette a telek túloldalán a „módos portát”. Keze munkája – büszkesége tárgya lett.

A fiú keserű szóval robbant ki néha: – „Ez itt falu, az én falum, / Innen jövök és ide térek, / Mindszentnek hívják hasztalan, / Mert minden gonosz rajta van, / S itt, jaj, átkos, fojtó az élet!” – A vergődés sorai ezek, a szemrehányásai. És hányszor sóhajtott az „áldott, falusi köd” után.

Végigjárjuk a kertet, a nádfedelestől a módosig, belesünk a zárt ablakon, most magunk vagyunk vendégek az Adyportán. 1921-ben került a házra (az új házra) a másik tábla, sárga, szép márvány, sűrűn teleírva. Adyval, és a „balvégzetel”, amelyet Ady megérzett, és amelyet látnoki erővel el is nyögött, el is kiáltott... Kerülgetjük a módos portát, csinos, cseréptetős, máig vonzó építmény. De Ady ide már csak mint vendég tért haza, bizonyosan.

A kertközépen Króni egyszerre megtorpan, szétnéz a négy égtáj felé: – Van itt valahol egy „nagy, álmos, furcsa árok...”

– Az Ér!

– „Pocsolyás víz, sás, káka lakják...”

– Így igaz! Ott jöttünk el, keresztül rajta, az úton.

Króni meghökken: – Hát az Ér nem itt folyik, a kerten át? – De nem ám, ő a nevéet adta a falunak. Viszont „Kraszna, Szamos, Tisza, Duna / Océánig hordják a habját!”

– Hát azt tudod-e – vegyél elő térképet! –, hogy az Ér soha nem ömlött bele a Krasznába, se a Szamosba, hanem a Berettyóba folyik, arra délnyugat felé?

– És az óceán?

– Az óceánba a Berettyó is elküldi a maga habját.

Már indulni készülünk, alkonyra fordul a decemberi délután. Króni még int, hogy várjanak. A kert mélye felé léptet, távolabbra a házaktól, a kaputól, Viola tétován követi. Króni széjjelnéz, mintha a földön keresne valamit, miközben halkán mormol:

– „Édes apám, talán elférünk”. / Ő hosszúkat lép s némán számol, / Én a nyomában. / Sírkert kell a családnak: mérünk.” – Viola hallgat, ritkán mondott vers ez. De hát a mindszeinti kert ilyenmire is való.

Szótlatlanul indulnak a kapu felé, a kerítés belső oldalán diófa meg egy gesztenye. Kezük a kerítésen, mennének már, mégis maradnak.

– Pedig egy dió legalább elkelné a „Diósadiaktól” – mondják egymásnak. – De már mind széthordták a tisztelgő látogatók.

Viola lehajol, és a kertkapu belső oldaláról felemel egy gesztenyét. Kemény, kerekded, fényes gesztenye, Króninak nyújtja: – A párja évek óta az ágyunk fölött van, az Ady-kötet előtt. Tedd ezt mellé!

Ádám Tamás versei

Vonszolod

Anyám könyvéből

SSarló alatt feljajdulnak recés muharok. Az alkonytól véres lesz a kapanyél. Vonszolod a napokat, nem kérsz kegyelmet.

Kévét nyel, zabál a cséplőgép. Mintha csontokat őrlnének fogaskerekek. Kazlakat fészülnek túlélésre játszó kezek.

Sorok futnak a végtelenbe, száraz kukoricaszárak törnek törhetetlen tenyered. Csövek csőrén bajuszt lobogtat a szemtelen őszi szél.

Este vízbe merül arcod, méricskéled a bádglavór mélységét.

Rétegek

EEddig legfeljebb sértődött madarak karmolásták, szégyenlős kutatók simogatták a megkövesedett tekercseken lévő arcokat.

Kultúrák csúsztak egymásba, rétegenként mást jelentett ugyanaz a gesztus. Az eltakart részletek nehezen beszéltek.

Szerethető rétegek jöttek elő, többjelentésű lett néhány kőbe vésett toposz, történelmi kaland.

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

A Levél a hitveshez margójára

Radnóti Miklóst a világháborúban munkaszolgálatra kötelezték, s azt a századot, amelybe besorozták, Szerbiába vezényelték 1944-ben. Nagyon fegyelmezetten túl szerette volna élni ezt az embertelen időszakot, s még a verseiben is emberi tartását igyekezte izmosítani azzal, hogy a legnagyobb műgondot igénylő formákat választotta. Például júliusban írta az antik metrumokat megzengető *Hetedik eclogát*. Augusztusban is volt lelkiereje még az alkotásra, s feltehetően minden sikerült alkotása további energiával ajándékozta meg. Örök igazság, ha kiírja magából az ember a terheket, a félelmeket, szublimálni tudja a rettenetet annyira, hogy életösztönének segítségével további stációkat is kibírjon. Alkotáslelektani szempontból szomorúan ugyan, de egyben figyelemreméltóak ezek a késői remekművek. Hiszen nem csupán „kibeszélte” a kínokat, de alakította is versei élményanyagát, mint ötvös a fém.

A *Levél a hitveshez* című versével például egy irodalmi hagyományt, egy műfajt követ. A verses levelekét. Episztoláknak nevezzük azokat a költeményeket, amelyekkel a férfiak a kedvesükhöz fordulnak. Berzsenyi Dániel például *Levél-töredék barátjánához* címmel írt egy plátói szerelmes üzenetet Dukai Takách Judit-hoz. Radnóti igen szerette és igen jól ismerte a magyar Horácnak, a niklai remetének, a somogyi Diogenésznek (így nevezték korábban Berzsenyit) az életművét. 1944 májusában Radnóti is írt *Töredék* című verset. *Levél-töredék*et, *Töredék*et az ír, aki nem tudja teljességgel elmondani mindazt, amit szeretne. Berzsenyi mélabúja és Radnóti emberellenes környezete nem engedte, hogy a vers kerek és ép legyen. Ám Radnótit amikor már az addigiaknál is több megaláztatás és testi-lelki sebzés érte, akkor írta hitveséhez, Fannihoz a költői levelét. Szépen legömbölyítette a vers testét, nem hagyta torzóban. Pedig annyi ellentét feszíti, mint télen a megfagyott víz a követ.

Első sorában a virágokról alkot egy költői képet: megszemélyesítést. A virágok, mint az emberek hallanak és hallgatnak. Mit akart ezzel mondani a költő? Hogy ha az embertársak nem éreznének ővele, még mindig vannak körötte élőlények. Csokonai *A tihanyi Echóhoz* című versében úgy érezte, hogy még a rideg kövek is meghallhatják a költő panaszát. A koraőszi virágok mintha Petőfit idéznék, hogy még nyílnak a völgyben a kerti virágok, vagy Arany Jánost, aki a Margitsziget ősziéit emelte versébe. A virág költői motívum: a szépséget, a harmóniát jelenti. Radnóti költeményében szurrealista képzetet keltenek, mint nyomasztó álomban. Nem a szerelem jelképei, hanem a hűvös valóság tényei: „*hűvös érintésű büszke páfrány*” zöldje egészíti ki Radnóti flóráját. (A flóra mellett a fauna nem – tehát egyetlen állat sem – jelenik meg a költeményben. A második versszakban madarak helyett csak

a bombázó repülők tűnnek föl az égen.) A hűvös, nyirkos erdő nem az idill vidéke. Mégis megteremti képzeletében a kedvesre visszagondolva. De addig „üvölt a csönd” a költő fülében. A csend, a csönd – tudjuk – sokféle lehet. Meleg és bársonyos, ám visszafojtott, várakozó s fenyegető, nyomasztó is. Ilyen, mondhatni: kínzó Radnóti számára. Elviselhetetlen. Ezért éri üvölteni a csendet a költő. Képpalkotása úgynevezett: oxymoron. Egymással ellentétes, össze nem egyeztethető dolgok kerülnek az oxymoronban egymás mellé. Ezzel érzékelteti Radnóti az Elviselhetlent, a föl nem foghatót, az abszurdot. Az országot is megszemélyesíti: a városok és az országok a latinban nőneműek, „háborúba ájult” nőalakot idéz Szerbia is. Így jut eszébe a költőnek a hitvese: „*Mikor láthatlak újra, nem tudom már, / ki biztos voltál, súlyos, mint a zoltár, / s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék, / s kihez vakon, némán is eltalálnék...*”

A második versszakban a kedves szépségéről hasonlatokat ír a költő. Ezek a hasonlatok egyfelől öszövétségi mintát követnek: a zoltárok mellett földézik az *Énekek énekének* világát, amelyben a vőlegény a menyasszony szépségét hasonlatokkal dicséri: „*s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék...*”

Az ellentétpárokat azonban továbbra is ott találjuk: *fény – árnyék, vakon – eltalálnék*.

A költő szorongása mégiscsak kedvesének emlékezetében oldódik föl. Proust visszaálmódja a múltja híres nagyregényében, *Az eltűnt idő nyomában* című prózahömpölygéseiben. (Radnóti Miklós verses levele után megírja újabb versét, melynek e regény címét adja, mégpedig az eredeti franciát: *À la recherche...*) Marcel Proust hősének múltidéző képzuhatagát egy teasütemény íze indítja meg. Radnóti Miklós számára az em-



Radnóti Miklós és Fanni – Gyurcsék Ferenc alkotása

lékezés mechanizmusa oly módon működhetett, hogy szege-di diákvárosa költőjének, Juhász Gyulának a verssorát idézte meg. Hiszen a híres Anna-vers részletét érezte magára nézve érvényesnek: „Milyen volt szőkesége, nem tudom már...” (J. Gy.) „Mikor láthatlak újra, nem tudom már...” (R. M.)

Igaz, a különbség is szembeötlő: míg Juhász Gyula a múlton borong, addig Radnóti minden aggodalom a jövőre vonatkozik. A viszontlátás reményében és reménytelenségében. A költő és hitvese között konkrét és metafizikai határok húzódnak, amelyek nem engedik találkozásukat beteljesedni. A konkrét választóvonalak rögvest az országhatárok: „Túl három vad határon”. A frontok, a háborús körülmények. S van egy kevésbé megfogható, körülírható, ám költői pontossággal mégis megnevezhető akadály, amelyen aligha győzhetnek a halandók. Ez a mulandóság. Ahogy elvirítanak a virágok, úgy az időben az emberekre, a szerelmesekre is hervadás vár: Villon óta ez szép közhely a világirodalomban: „S már őszül is. Az ősz is ittfelejt még? / A csókjainkról élesebb az emlék.”

Tér és idő akadályozza meg, hogy a második versszak idillje megvalósulhasson. Radnóti nem képzeleg, nem hamis pótcselekvést végez, amikor a közösen megélt szép emlékeket hagyja, hogy körbevegyék. Jelzi, hogy nem csupán abban a tájban él a mindenkori költő, amelyben éppen tartózkodik, hanem egy olyanban is, amire a benső érzései, és minden, ami máskor és másutt történt vele, rávetülnek. Intim tájnak, belső tájnak nevezzük ezt a romantika óta. Radnóti nem képes a barátságatlan tájat sem a barátságos és kedves emlékek nélkül látni már. Nem hazudja, hogy szép. Nem esztétizálja át, az hamisítás lenne. Ám ragaszkodásáról minden hűségeskűnél őszintébb vallomást tesz. Ez a vallomás, gyónás Szent Ágoston-

ton-i értelemben is igaz. Soliloquium, ami azt jelenti, hogy magányos beszélgetés Istennel vagy egy olyan társsal, aki nincsen ott. Mennyi bizalom és hit kell ehhez! Radnóti megvan. A kút képzetének földidézésével a zoltárost imitálja, aki De profundis, vagyis a mélységből kiált bizalommal az Úrhoz. (Az ószövetségi zoltáros tudta még, hogy akit megbüntettek, azt dobták kútszerű verembe. Vagyis hasonlómód zajlott a megtorlás minden időben: mélységbe vettetés, munkaszolgálat a hegyen...) A negyedik versszakban ugyanolyan fogolynak tekinti magát, mint az ókori sorstárs. Az út, ami a hitveshez vezet, mai szóval ugyanolyan „virtuális”, mint a fogságot elszenvető útja az Úrhoz. Csak a „lélek hosszán” vezet. S bizony, az adott helyzetben nincsen ennél igazabb valóság. A költészet megtartó erejét még azok sem kezdhetik ki, akik „gépen szállnak fölébe.” Az ég kékje és a kedves szeme kékje közé gondolatban egyenlőségjelet tett, gyönyörű metaforát teremtett. Hasonlatként „a szemed olyan kék, mint az ég” lejárattott, sokszor kijátszott kép lett volna, de metaforaként meglepőt és újat alkotott a közhelyből is a virtuóz költő.

„Ahogy elvirítanak a virágok,
úgy az időben az emberekre,
a szerelmesekre is hervadás vár...”

A negyedik versszak kulcsszava a „mégis”. Adytól tudjuk, hogy egy egész költészetnek a moralitása építhető e dacos szócskára. Ady bármily reménytelennek is látta az első világháború végéig országa és személye sorsát, mégis ilyen „mégis-hittel”, „mégis-morállal” élt. (Király Istvántól a definíció.)

A szinte ittas képsort szükségszerűen föl kell váltania a ki-
józanodásnak. Hogy mindaz, amiben hisz és mindaz, amit a szerelme jelent neki (életet, értéket, szépséget, jövőt) ellentétben áll a körötte meg nem szűnt veszélyekkel: „Ellenükre élek...” Ám mindaz a szépség és gyöngédség már létezik egy egyre barbárabb világban is! Ígéri a megszólítottnak (címettnak) Fanninak, hogy férfiasan vállalja azt a sorsot, ami fogolytársaié is, és annak érdekében, hogy túlélje a szörnyű időket, mindent megtesz. Ez persze költőietlen földadat ugyancsak. Ellentétben áll a romantikus költői álmodozásokkal. Amit ő sosem tenne öncélúan.

A szövegből tipográfiai is kiemelkedik, hogy számokból és műveletjelből áll az utolsó sor. Kétszer kettő mindig négy. Ez olyan bizonyosság, mint József Attila *Eszmélet* című versében a kocka-forma. (Aligha van nála a szemnek és a kéznek biztosabban fölismerhető mértani test.) Radnóti ismét nem hasonlatot használ, hogy olyan józan, mint amilyen biztos abban, hogy mennyi kétszer kettő, hanem metaforájával ismét meglepőként az olvasót, s már-már az elmondhatóság határáig ér: „a 2×2 józansága hull rám.”

A szorongás és az idill egyaránt szélsőséges érzelmi állapot. Az egyik negatív, a másik pozitív túlzás, amelyben van ugyan az embereknek része, de nem mondható mindennapos élménynek életünk során. Nem is lehetne megszokni őket tartósan. Radnóti a sorstól szélsőséges élethelyzeteket kapott. Versbe vette őket, s még azt is, hogy kötelessége a józanság a legembertelenebb, emberöléstől részegült világban is. Már csak a legszeretettebb lény, a hitvese szerelme miatt is. S ez nem valamiféle kreált paradoxon...

Németh István Péter

A Kedves-lét közelében

Gondolok rád én is akárha
emlékezik a víz minden tóba
hullott levélre-bogyóra
vagy alámerült halára.

Gondolok rád én is akárha
emlékezik az ég minden levegőbe
hajtott madárkára
vagy visszahulló kőre.

Gondolok rád én is akárha
emlékezik a föld az aranyra
s a korsócsérpre vagy alatta
minden halottjára.

Rád gondolok, ha éjente rögfogó
fölöttem a hőszinü paplan,
ha rám szemed ég-kékjével nézdel a tó
minden elem téged idéz már halhatatlan.

VASVÁRI ZOLTÁN

Rónay György tájai

Szárszó

*Megint egy nyár Szárszón.
S utána hány még?
Nőnek a fák, sűrűsödik az árnyék.
Csordul a ritka napfény,
mint aszúbor.
Biztat tüzétől ittasodni újból.*

Rónay György: Szárszói dolgok: Aszu

*Így múlnak nyaraink, így jön a hervadás.
Fákon ritkul a lomb, földön az ismerős.
Mind több pártol a föld alá.
– Boldog, még aki fönt élvezi a napot*

(Őszre intő)

*Mit csinálnak a lepkék ilyenkor ősszel? Szárnyat
bontva egy-egy haldokló hibiszkuszra szállnak*

*virág helyett ragyogni rajta, míg a tél át
nem szúrja szívüket. – Kövesd a példát.*

(Szárszói napló: Lepkék. 1975)

*Lám, az ablak előtt még virít a hibiszkusz,
s három szál lila flox. – Korán jön, csíp az árnyék,
de még friss zöld a gyepp, gesztenyénk lombja is dús...
– Ne gondolj rá, messze van a halál még.*

(Őszi napló: Őszi kert)

Rónay György 1941-től haláláig közel negyven esztendőn keresztül pihent és alkotott Balatonszárszón, a Posta (ma Ady Endre) utca 30. alatti nyaralójában. Rónay nemcsak a zajos, nyári főszezonban tartózkodott Szárszón, hanem gyakran kora tavasszal és ősszel is eltöltött néhány csendes, elmélkedéssel és munkával teli napot a kis házikóban.

„Egy szeles nap Szárszón, és egy esős nap; kész vagyok a darabbal. Körülbelül olyan lett, amilyennek elképzeltem. Villany nélkül, a vihar miatt. Pokrócba csavarva ülök a jéghideg szobában és írom a darabot.” – olvashatjuk 1961. szeptember 2-i naplóbejegyzésében (Rónay György: Napló II. Magvető Kiadó, 1989, 701.)

*Az egyszerű balatoni parasztember
elmúlása az antik világ harmonikusan
kerek világcépét idézi számunkra.*

„Csodálatosan szép napok Szárszón. Napsütés, meleg, tizenegyedtől négyig kint vagyok a parton, dolgozom a regényen... és valami nyugodt bőség érzésében élek, mint itt lent többnyire, kapcsolatba kerülve az elemibb dolgokkal, a nappal, a földdel, a fákkal, a vízzel, az évszakok életével; és mintha, mint mindig, föltöltődném itt, bőségesebb, nyugodtabb, mélyebb, mélyebben termékeny élettel, s a munkám is egzisztenciálisabb lenne, híján a pesti iparszerűségnek.” – jegyzi fel 1966. október 7-én. (Napló II. 849.)

A melankolikus hangulatú őszi Balaton talán még kedvesebb is a szívének, mint a szezon zajos nyüzsgése.

„Most már csönd van. Csak messze szól egy rádió még, / de halkan. Nem üvölt, nem fortyog már a jólét, / s a kultúra rút luka sem büzlök. – No látod, / utálva is lehet szeretni a világot.” (Szárszói napló: Szezon után. 1975)

Mint Arany János a Margitszigeten, a tölgyek alatt, Rónay szárszói kertjében, korhadó almafája tövében írja „őszikéit”. Kései költészetének állandó témája az őszi Balaton és az elmúlás:

*Nézd, már rőt levelet ejt öreg almafánk
könyvemre, ahogy itt alatta olvasok.
Elvirult a hibiszkusz is,
s fogyton fognak a flox pille virágai.*

És ugyancsak az őszi Balaton ihlette egyik legszebb, mély filozófiai tartalmú, összegző versét, az *Október Szárszón*t.

„Egy lélek sincs a parton. Fújj szembe, Szél. Beszéljük meg / az élet dolgait / Ebben a csöndben. Ebben a nyugalomban. Ebben a képletes / halálban / (amikor minden múlni látszik, s minden készül az újjá-születésre). / Három hete az utolsó fecske is elszállt. Már csak ketten vagyunk. / S a nád, a barna őszi nád... / Fújj szembe, Szél. Csörgesd az őszi nádat. Locsogtasd a hullámokat. / Nem félek tőled, Vallató.”

Tűz Tamás Rónay halálhírét véve így írt a költeményről: „Szárszón persze nemcsak négysorosok születtek, hanem olyan claudeli szárnyalású ódák, mint az *Október Szárszón*. Egy ilyen dunántúli, sőt Balaton melléki ódának éppolyan varázsa van, ha nem nagyobb, mintha provance-i vagy bretagne-i tájon kelt volna szárnyra. Az őszi szél itt az örökkévalóság előfutára, a hullámvásás itt is halhatatlan. Rónay mély kultúráját mutatja, hogy nemcsak Berzsenyi és Arany tömörsége, de Claudel nemes pátosza és egyetemes (katolikus) lendülete sem idegen tőle.” (Tűz Tamás: Sírján kakucsi rózsák. Rónay György halálára. Irodalmi Újság, 1978. május-június)

Szárszó és a balatoni táj nemcsak költészetének ihletője, epikus alkotásainak, regényeinek és elbeszéléseinek is állandó színtere.

Két hasonló tematikájú nagyregényének, az *Esti gyorsnak* (1963) és *A párdúc és a gödölyének* (1978) cselekménye azonos helyszínen, a Balaton déli partján játszódik.

Rónay utolsó regényének, életműve zárókövének hőseit, dr. Stoll Aurélt, *A párdúc és gödölye* főszereplőjét egy, a Szárszóról mintázott balatoni fürdőhelyre száműzi. A cselekmény helyszínének és időpontjának megválasztása és precíz lefestése a főhősben lejátszódó pszichikai folyamat pontos megértését szolgálja. Rögtön a regény felütése erőteljes metaforikus kép.

Egyben a szeretett balatoni táj és az ősszel álmos kis faluvá változó Szárszó mesteri ábrázolása. A regény első fejezete a kihalt, vihar szaggatta Balaton-parti fürdőhelyet mutatja be.

„Negyedik napja tombolt a vihar. Az égen kifogyhatatlanul rohan-
tak a mocskosszürke októberi felhők. A hideg, nyirkos északnyugati szél-
ben huzamos ézengésként éjjel-nappal dübörögtek a tó fölkorbácsolt
hullámai. Az orkán óránként ötven-hatvan kilométeres sebességgel szá-
guldott. Egyes szellőkések a nyolcvan kilométert is elérték.

A móló tövében egy férfi állt. Összehúzott szemmel nézte a hullá-
mokat. Föltarajosodtak, nekizúdultak a partnak, visszacsapódtak a
kövekről, de a hátratorlódtak, habos vizet máris előre görgette egy
következő hullám.”

Rónay számos elbeszélésének (Búcsú, A Vöcsök pusztulása,
Franciák a tóparton, Az év legmelegebb napja) helyszíne is a Balaton-
part, a többször Balatonbogdányként megnevezett Szárszó. A balatoni környezet nem egyszerűen csak alkalmas színhely
egy-egy történet elmeséléséhez, hanem szerves, megváltoztat-
hatatlan részét képezi azoknak.

Talán legszebb, Balaton, Szárszó ihlette elbeszélése, a ka-
tartikus hatású Szeptemberi halászat. A történet főszereplője a
nagybeteg, halni készülő öregember. Az egész zajos nyári sze-
zont a kis parasztházban, az ágyban fekvéssel tölti a fájdalom
állandó tompa lüktetését figyelve magában. A vidám, nyüzsgő
külvilág is az öreget kínzó fájdalom ritmusára pulzál. Aztán
egy nap nem hallatszik többé a lárma, a délutáni gyors sem
zakatol el a kert alatt. Ősz lett, és a vidám nyaralók mind
hazamentek. Az öreg elhatározza, hogy kimegy a vízre halász-
ni. Érezzük, tudjuk, hogy utolsó útjára indul. „Az öregember
megemelte az evezőt, nehogy megtörje a nádat. Még egyet húzott. (...)
Egyszerre kiért a nádból, kint volt a kék ég alatt a nagy kék vízen.
(...) Senki sincs a vízen, gondolta az öregember. (...) Nézte a dom-
ború kékséget, kékjében a nappal. Lassan forgott az ég; lassan a part

is forogni kezdett. (...) Az öregember már nem evezett. A csónak aljá-
ban feküdt. Hol fölnyitotta a szemét, és a forgó, nagy kékséget nézte
a feje fölött, hol lehunyta a szemét, s olyankor a másik forgó, nagy
kékséget nézte, magában. És, ha a szemét lehunyta, akkor is halakat
látott. Csillagzó, ezüst halakat, rajzó sűrűségben, ahogy tátogó szá-
jal isszák a csöndet. (...) A csónak a messzeségben lebegett, valahol
a tó közepén. Egy csónak magában, szinte ujjongva a víz fölött. Szinte
félúton a víz meg az ég közt.” Víz, ég és nap, halak, csönd és kék.
Az egyszerű balatoni parasztember elmúlása az antik világ
harmonikusan kerek világképét idézi számunkra. Az öreg ha-
lász halálában egyesül az őselemekkel.

Szárszó és a balatoni táj háttérként, színhelyként még több
Rónay-elbeszélésben felbukkan (Minutár Anna, Nem jött madár,
Kutyák a vízben, Így hal meg egy ember).

Rónay György számára Balatonszárszó, a ház és a kert több
volt, mint egyszerű üdülőhely. A majd' negyven év alatt jött-
ment városi nyaralóból törzsökös szárszóivá vált, akit a he-
lyiek számon tartottak, még ha maga önironikusan szemlélt-
te is a falusiakhoz fűződő kapcsolatát.

Aranyat kaptam. Bementa a rádió.
Jancsi bácsi fölmordult rá. „No még csak
ez kellett! Ül, hever, olvas meg ír egész nap,
s kitüntetést kap érte! Egy ilyen naplopó!”

(Szárszói dolgok: Érdemrend)

– Mi újság? – Este megjött a tanár úr. – No lám,
ez is ráér nyaralni október derekán!

– Kint ül a kertben, és beburkolódzva plédbe,
irkál. – Persze, ha még meg is fizetik érte...

(Őszi napló: Közvélemény)



Szárszói part

Szomszédjai, a szárszóiak személyes jó ismerősökké váltak, akik életének alakulását ő is figyelemmel kísérte. Némegyszer egy-egy Szárszón hallott vagy látott esetből született elbeszélés vagy vers. Mami, a szomszéd felesége, a Tata, Gyanó János, vagyis Jancsi bácsi mind-mind bekerült Rónay révén a magyar irodalomba. Halhatatlanok már ők, noha rég kint fekszenek a csendes szárszói temetőben.

*Itt nyugszik Gyanó János. Élt 69 évet.
Még érzem kihűlő melegét a kezének,
S derekamban a súlyt, béna testét emelve.
Csöndben alszik, csak egy vadgalamb sír fölötté.*

(Egy sírja Szárszón: Itt nyugszik)

És végezetül Rónay számára Szárszó alkotóműhely is volt. Naplóbejegyzéseinek visszatérő témája, hogy milyen könyveket visz magával Szárszóra, illetve milyen munkákkal végzett a nyaralás alatt.

A szárszói kert az eltelt évtizedek során irodalmi találkahellyé is vált, bár talán némileg gazdája kedve ellenére.

„Szárszóban az volt a legjobb, hogy amolyan világvége volt, ahová senki nem jött utánam. Sajnos, a világvége kezd betelepülni. Irodalommal járnak utánam, mit tudom, milyen tervekkel, tanulmány-vázlatokkal, egyébbel. Sosem jutott eszembe Szigligetre menni, amolyan látványos »alkotó« írói »pihenésre«, s most a végén Szárszó lesz »irodalmi centrum«. Épp ez kell nekem. Meddig terjed a felebaráti szeretet, s hol kezdődik a jogos önvédelem?» – jegyzi föl naplójában 1959. július 24-én. (Napló II. 634.)

De a barátok, kedves pályatársak, majd később a tehetséges fiatalok mindenkor szeretettel várt vendégek voltak a Rónay-nyaralóban.

Itt szállt vonatra Lőrinc. (Akkor az állomás még a túlsó oldalon volt.) „Hát látod, ez a nyár is elmúlt” – szólt még a lépcsőn. Sípolt a vicinális, s tűnő arcára lassan ráhullt az örök árnyék.

(Szárszói dolgok: Lőrinc, utoljára)

Rónay György Szárszó és a Balaton szerelmese volt. Költészete, életműve elválaszthatatlan e tényről.

SZIRMAI PÉTER

A sivatagi róka

A Largo-sivatagot szeltem át, északról délre. Délen, Nuevo Soledadban (*Új Magány*) volt dolgom. Pár papír leadása, a helyváltoztatás miatt. 1000 kilométer sivatag, autópályán. Két nap autózás: nappal vezetés, éjszaka pihenés a kocsiban. Így terveztem.

A csomagtartóba palackos vizet, kevés ételment pakoltam. Éjfélig dolgoztam a számítógépemen. A., J. és N. a belső szobákban aludtak. Kabátot vettem fel: itt a sivatag határán éjjel 4–5 celsius fokra lehül a levegő. Kiültem a konténerlakásom elé, elszívtam pár cigarettát, lefeküdtem. Háromkor ébredtem. Nem tudtam nyugodni az utazás izgalmától, gondoltam, inkább felkelek, teszem a dolgomat, készülök. Indulás előtt még megnéztem a családomat: A. és J. mozdulatlanul feküdtek, egyenletesen szuszogtak, N. oldalra fordult, és azonnal ismét mély álomba merült.

Fél négykor még sötét volt, égtek a lámpák, amikor elhagytam Aricát.

Arica sivatagi város, nincs benne semmi szép, semmi jó. Olyan, mint a tőle délre elterülő sivatag, meg amilyen Nuevo Soledad. Lakhatnánk akár a sivatagban is, csak itt, Aricában, kicsit tovább van esélyünk életben maradni.

A. a helyi hivatalban dolgozik. Én alkalmi munkákat vállalok. Két gyerekünk: J. és N. iskolás. Az igazi munkám: könyvet írok a sivatagi rókák életéről. Húsz éve dolgozom rajta, közben folyamatosan kutatom a témát. Bővül az ismeretanyag. Mindig a sivatag közelében élünk, a megfigyeléseket elvégezhettem, lejegyezhettem. Jövedelmünk a nagyvárosban kevés lenne, itt Aricában elegendő. Szerényen élünk. Az alkalmi munkák során nem használom teljes szellemi kapacitásomat, gyakran a kutatásom tárgya jár a fejemben: a sivatagi róka. Hogyan él meg ilyen sivar körülmények között? Miért ragasz-

kodik ehhez az élethez, miért nem változtat, miért nem vándorol más helyre? Időnként vannak válaszaim, de ami ma megoldás, holnapra elkopik, szétmállik.

Kilenckor már jócskán benn jártam a sivatagban. A nap égetett. Légmozgás nem volt. Letekertem az ablakokat. Errefelé a kocsikba nem szerelnék be légkondicionáló berendezést: a nagy meleggel, a porral való küzdelmet nem bírná a motor. Az utat kilométerekre beláttam. A felhevült úttest felett úgy látszott, mintha rezegne a levegő. Az út két oldalán végtelen homokmező, benne pontszerűen fűfélék. Itt-ott sziklák, egy-egy cserje. A sivatag engem a tengerre emlékeztet. Megnyugtat. Csend van. Nincs mozgás. Nincs élőlény. Ritkán: egy-két keselyű.

Háromkor valóban láttam két keselyűt az égen. Egy ideig köröztek fölöttem, aztán eltűntek.

Hétkor álltam meg egy hosszan elnyúló kanyar után. A nap eltűnt, lehűlt a levegő. A csomagtartóból elővettem a ballonkabátomat. Közben felkerekedett a szél. Egyre erősebben fújt, felkavarta a port, forgatta. Hallottam, a közelemben felsír egy sivatagi róka. Felkaptam a fejemet. A sziklás domb oldalán nyílást vettem észre. A szürkületben nem láttam jól. Közelebb mentem. Egy barlang bejárata volt. Gondoltam, a róka biztosan a barlangban húzza meg magát a vihar alatt, nekem is jobb lesz ott, mint a kocsiban. Megdőlve a szélről, a szám elé húzva sálamat, a koci hátuljához botorkáltam. A számba így is jutott homok. Kinyitottam a hátizsákomat, a csomagtartóból bepakoltam pár üveg vizet, szárított húst, kenyeret, zsembembe csúsztattam a lámpát. Vittem két összecsavart pokrócot is. Lezártam a kocsit.

Beküzdöttem magamat a bejáraton. Fulladtam. Többször ki kellett öblítenem a számát a homoktól.

A kinti szürkület után odabent sötét volt. Felkapcsoltam a lámpámat, a belső teret pásztáztam. Láttam, egy széles, három méternél nem magasabb teremben vagyok. A barlang jobb és baloldali széle felé a belmagasság csökkent, a barlang tengelyében lévő mintegy három méter széles sávban járkálni lehetett. A róka nem volt ott, csak a szaga érződött.

Kinéztem egy lapos követ, rátettem a pokrócot, leültem, hátamat a másik pokróccal védve nekitámaszkodtam a falnak. Gondoltam, kicsit morfondírozok a helyzetemen, de elbóbiskoltam, el is aludtam, mert ébredés után nem tudtam, mennyi idő telt el. Lehet, hogy órák. Odakint tombolt a vihar. A sötét, a véget nem érőnek tűnő orkán miatt úgy éreztem, mintha eltévedtem volna az időben. Lehet, hogy már hajnal volt, de lehet, hogy még csak éjszaka. A telefonom lemerült, nem tudtam megnézni mennyi az idő.

Feltápaszkodtam, tornáztattam az izmaimat. A barlang nyílásához botorkáltam. Még sötétség uralkodott, fúj a szél. Visszamasztam a helyemre. Ettem egy kevés szárított húst, kenyeret. Ittam. Leterítettem az egyik pokrócot a földre, lefeküdtem, betakaróztam. Hallgattam a szél eszelős, véget nem érő zúgását. Gondolatban visszaléptem az időben. Ősember voltam, megbújtam a barlangban üldözőim elől. Utazó voltam, aki megpihent e helyen. Felfedező voltam, konkviztador, aki megtagadta a parancsot: nem végeztem az őslakosokkal, itt rejtőztem el.

Eszembe jutott, hogy a kéziratomat elutasították. Az anyag jó, mondták, de a kiadott könyvre nem lenne érdeklődő. Errefelé senkit nem érdekel a sivatagi róka. A táj része, aki akar, láthat belőle példányt, tanulmányozhatja. Arra gondoltam, hogy abba kéne hagynom az egészet. Már mint a publikációt. A kutatást, az írást csak magamnak csinálnám. Otthon, Aricában vár A., J. és N. Ez elég. Körülbelül, ennél a pontnál nyugomott el az álom.



Pár órát mélyen aludtam, de a hólyagom felébresztett. Felültem, hallgatóztam. Odakinn még mindig bömbölt a vihar. A barlang tőlem legtávolibb végébe mentem. A számba tettem az égő lámpát, kigomboltam a nadrágomat. Tőlem pár méterre, a sarokban, húsz centiméter magasan, egy szempárt vettem észre. Kikaptam a számból a lámpát és odavilágítottam. Egy kis sivatagi róka volt. Riadtan nézte a fényt, aztán eltűnt a barlang egyik nyílásában. Az izgalom, az öröm teljesen kiverte a szememből az álmat. Kevés szárított húst tettem arra a sziklára, ahol az előbb ült. Nem kerestem, nem akartam kikergetni a biztonságot jelentő barlangból. Visszafeküdtem a helyemre. A szívem hevesen dobogott az izgalomtól.

*Tőlem pár méterre, a sarokban,
húsz centiméter magasan,
egy szempárt vettem észre.*

A sivatagi rókát nehéz közvetlenül megfigyelni: kitérő a hallása, a szaglása, nem szereti, ha megzavarják a nyugalmát. Neves kutatók gyakran kudarcot vallanak, panaszkodnak: nem sikerült megközelíteni. Én pedig egy pillanatra láthatam, egy egész éjszakát a barlangjában tölthettem: ott húztam meg magam, ahol ő, ott ettem, ahol ő. Vadnak, és szabadnak éreztem magamat. Mégis érdemes csinálni, tovább kell csinálni, gondoltam. Még hosszú ideig nem tudtam elaludni. A rókára gondoltam. Aztán eszembe jutott a családom. Megsimogattam őket, gondolatban. Ez megnyugtató. Mély, álomtalan alvásba zuhantam.

Arra ébredtem, hogy egy szikla nyomja a hátamat. Kinyitottam a szememet, a bejárati nyíláson, egy sávban áradt a barlangba a fény. Kába voltam. Úgy éreztem, hogy legalább két éjszakát átaludtam. A szél zúgása abbamaradt. A körül eltűnt a rókának kitétt hús. Elégedett voltam. Megsimogattam a hátamon a fájós pontot. Kimásztam a barlangból. A nap állásából következtettem: délelőtt kilenc óra lehet. Visszasétáltam a kocsimhoz. A homok teljesen belepte az ablakokat, de volt homok a tetőn, a motorházon is. Kinyitottam a csomagtartót, kivettem a seprűmet és letakarítottam a kocsit.

Beültem, elfordítottam a kulcsot. Háromszor is kísérleteztem, mire beindult a motor.

Forróság volt, szélcsendes idő. Leengedtem az összes ablakot, így hajtottam. Egyszer tankoltam az otthonról hozott kannából. Napnyugta előtt megpillantottam az ismerős dombokat Nuevo Soledad határán: közöttük haladt át az út.

Nuevo Soledad igazi porfészek: a szűk utcákat földszintes, vakolatlan, lapos tetejű viskók határolják. Az utcán szemétkupacok, építőanyag maradványok. Fák, bokrok nincsenek.

Kerestem egy olcsó szállást a külvárosban. Éjjel nagyon mélyen aludtam. Délelőtt elintéztem az ügyemet a hivatalban. Megtöltöttem a benzines kannát a közeli benzinkútnál. A szállásomra mentem aludni. Nem lett volna értelme csavarogni: Nuevo Soledadban nincs látnivaló. Este tízre kialudtam magam. Éjfélkor indultam. A visszaúton rendben volt minden. Nem történt velem semmi. Élveztem a halott tájat, a csendet, a mozdulatlanságot. Vihar nem volt, kicsit feltámadt a szél, befújta az ablakon a homokot. Csikorgott a fogam között, bejutott a ruhám alá. Mégis boldog voltam.

A barlangban éjszakáztam, de a rókát már nem láttam.

Debreczeny György
mindig csak

Thomas Bernhard nyomán

R mindig csak az
foglalkoztat ami nem
hagy nyugodni
ami eltaszít
ami fáj

mindig csak az
fáj ami nem
hagy nyugodni
ami eltaszít
ami foglalkoztat

mindig csak az
taszít el ami nem
hagy nyugodni
ami foglalkoztat
ami fáj

mindig csak az
nyugtat meg ami nem
foglalkoztat
ami nem taszít el
ami nem fáj

Németh István Péter
Picinke dal

...mint karóra a rózsák

(Babits)

Megkötöződve. Eloldozódva.
Akárha rózsák a karókra.
Eloldozódva. Megkötöződve.
Mint kidőlt karók a rózsatökre.
Majd még tovább csupaszodva
egyetlen izgatott vonalukra.
Kötve-oldva. Oldva-kötve.
Sohasem és mindörökre.

Petróczi Éva
Nakonxipánban tényleg hull a hó

*gyúrhatnám havam hókazallá
hóbiciklivé hókakassá,
lehetne hómázás hószilke
hótrombita vagy hősüveg*

Kormos István:
Nakonxipánban hull a hó

Ez Kormos Pistának való délelőtt,
zöld növények hajlonganak
a márciusi tél előtt,
és Budapesten mindenütt
hóbringák álldogálnak.

A mobilommal neked fényképezgetek,
de eszembe jut aztán: hetvenhét őszén
lyukasra loholt-bagózott szíved
megadta magát a halálnak.

Pedig mennyire kellenél ide!
Hóbiciklivel, piros delfinekkal
erdélyi áfonyával varázsoló
kockás inges, lyukas pulóveres.

Tudom, a végítélet napján
a minden játékok Atyja
majd magához emel,
kusza hajadat megsimítja,

és ennyit mond csak:
„Ébredj, gyerek!”



Horkay István versei

Na'Conxipan

Andaxin kisasszony
finom fehérben
rizsporoz
Rózsa-szín-játék
édeslány dallamok
parókás gavallér
bájolva oroz
(mulatt-mulat)
szoborfehér
Nő
mereng
hallik a menüett
An-Daxinban
egyre
megy

Kafarnaum

Ha méltó
lennék
házam feldíszíteném
kitárnám
gyógyult lelkem
ablakát
hajlékomba jönne
a végtelen
olajághoz simulna
a füstszagú szél
szolgád lennék
csak egy szóval
mondd
Uram

Vincent

Egy pár
kopott bakancs
kifűzött lelkünk
messze száll
Rozzant szék
alatt
kuporog a
halál

Vincent II.

Fáradt lebegés
ágyaz a sarokban
ágyra jár a pillanat
két szomorú szék
mocorog dúltan
Tört varázs alatt
Elmúlt hitünk
tisza hangja
koppan a falon
Árnyéknod kényes
messzi távlat
kínos
téglahalom



Horkay István grafikája

Pestovics János

Élet – csakazértis

Micsoda idők!

A tulipánokra hó esik, az októberi napsütésben fűrtösödik az orgona, januárban előmerészkedik, beleillatozik a tavaszi levegőbe a szegfű – és egész évben virul az ibolya! S közben egyre közelebb orcátlankodik hozzánk a háború.

Valahogyan megzavarodott az életünk – összezavarodott a világ. Nem értjük, mi történik körülöttünk, a romlás, a nyomorúság, a pusztulás feltartóztathatatlanak tűnik. Elbizonytalanodott a jövő. Nem tudjuk, mit tegyünk... Mit is tehetnénk? Szorongva várunk: miféle sors teljesedik be rajtunk.

Szorgosabban dolgoznak most a párkák, s mintha iszonyatosan gyűlölnének bennünket. A párkák, démonok itt élnek közöttünk, emberbőrbe bújva, emberi alakot öltve, de egyre nyíltabban, leplezetlenebbül és gátlástalanabban ügyködve, hogy lángba borítsák a világot a gyilkos, tébolyult, tömegpusztító indulatok, hogy a Földet pokollá nyomorítsák, s dühöngjön a dögvész, hogy a szenvedők jajgatása töltse be az eget csöndjét.

S mi: a kell-e válnunk, vagy mégis megkönyörül rajtunk a gondviselés? Mit tegyünk? Jaj, mit is tehetnénk? Mit számít, kit érdekel, hogy mi NEM EZT akarjuk?

Magunk vagyunk, gyöngék vagyunk. Békét akarunk, hát béketűrők vagyunk. Fegyvert fogni? Soha! Iszonyodunk a fegyverektől. Pedig nem is a fegyverek fenyegetnek minket, hanem a felfegyverzett banditák, a kegyetlenkedésre kapható gonosztevők, a fegyveresen bátorok söpredék! Mi fegyvertelenek maradunk. Védtelenek. Kiszolgáltatottak.

*Nem értjük, mi történik körülöttünk,
a romlás, a nyomorúság, a pusztulás
feltartóztathatatlanak tűnik.*

Reménykedünk. Nem, mi nem kerülhetünk a vágóhídra! S akik elpusztultak és elpusztulnak? Sajnáljuk őket... A virágok nem rettegnek. Elég néhány langyos nap, és előbújnak a fölengedett földből, s kivirítanak, illatoznak. Ha lehet, hát a tél közepén is életre kelnek. S nem irigylik egymástól a napfényt... Sarjad az ősszel elvetett gabona: az Élet. Nő a vetés. De a „sátánfog-vetemény” is! „Most tél van...” ...és hó nincs. Csak a halál körös-körül.

Meg az ÉLET – CSAKAZÉRTIS!

Pestovics János

Mégiscsak szólni kéne

Elhallgattatott a döbbenet,
de valahogy mégiscsak el kéne mondanom,
mit érzek, gondolok a hullaszagú karácsony óta.
Miert kéne ezt is évekig magamban hordanom:
a félelmet, az undort és megvetést, a gyomromba
nyilalló görcsöket, a fullákolást e nyugtalan időben?
Mert tátoatok szörnyen fuldokolva,

mint a partra tévedt bálna,
mely Jónásra hiába várt, ő már berendezkedett a tökben.
És a cet éhesen, szédelegve kitértorgott a bűnös világba.

Ki mondja hát meg? Valakinek mégiscsak szólni kéne,
reszkető kezét bolondul dobbanó, beteg szívére téve,
hogy elég volt a gyűlöletből, ne csapjon túl e századon!
Ne irtsuk már egymást, ne rikasson senkit a fájdalom!
Söpörjük tisztára udvarunkat,

asztalon kenyér és bor legyen,
köszöntsük illendően vendégeinket:
barátot, ismerőst, vér szerint
minden rokont, – s ha voltak – ellenségeink!
Nem lehet reménytelen:
kerüljünk végre túl az egymásnak uszító évezreden!



Fenyőrigó – Ország László fotója

MILOVAN DANOJLIĆ

Hetedik levél

(részlet)

És most egy-két szót erről a Valamiről

1982. január

Az emberek valami közös, átlátszó hártylepemben vergődnek, mely szükség szerint hol kitágul, hol összemegy, de sosem szakad el, a legkisebb hirtelen szakadás létükben veszélyeztetné azokat, akik pillanatnyilag még csak fullákolnak benne. Nyomakodnak a jelen beleiben, megemésztve vagy félig emésztetlenül, és senkinek sem jut eszébe elrugaszkodni, új, eddig ismeretlen szögből vizsgálni meg ezt a Valamit, pimasz távolságból, s feloldozni a folyó nyomorúságot azzal az ajándékozó kedvvel, amit a jövő élet tanúsít a történésekkel szemben.

Ellenkezőleg, mintha még élvezkednének is önnön nyomorúságukban: táplálják lustaságukkal és félelmükkel, mélyítik azzal, hogy elszakadnak a komoly szellemi erőfeszítéstől. Nincs erejük átvergődni a túlsó partra, ahol megvethetnék a lábukat a szilárd talajon, megmoshatnák a szemüket, és tiszta tekintettel tudnának visszanézni, tiszta fejjel visszagondolni a megtett útra. Ezt a Valamit számtalan megfoghatatlan szükségyszerűség tartja össze, s ezek között az, hogy az emberek megszokták a túrést és a „*majdcsak túlleszünk ezen is*”-féle várakozást, nem is tartozik a legelhanyagolhatóbbak közé. Fejük fölött örökké ott függött valami ehhez hasonló, valami, ami isten tudja, honnan jött, valami, amivel szemben tehetetlenek, akár a halállal szemben. Megszokták már, hogy végigalszanak ötven vagy száz évet, álmukban lépkednek, álmukban szaporodnak és táplálkoznak.

Ennek a Valaminek külalakja állandó, a tartalma viszont változó: azt gyömöszölsz bele, amit akarsz, egy feltétellel, hogy beilleszkedj a keretei közé. Felesküdtött szószólói azon fáradoznak, hogy működtessék is, de a népnek se okozzanak vele túl nagy kárt. Ennek így kell lennie, azt sem tudni már, ki, mikor, mit rendelt el, sem azt, meddig lesz érvényes a parancsa. A század bérbe vette ezt a völgyzugot kísérleti terepként egy balga emberi agyszülemény kipróbálásához. Mindenkit föláltoztak: ez tudatosan vállalta, az erőszakkal, ez kap érte valamit, az egy garast sem.

Ez azonban feltételes és elviselhető rossz, mindenki megelé a maga kis indokát, hogy miért fizetődik ki túrníe. Nyomja az ember lelkét, mint valami csendes szégyen, apró, homályos megrövidülésként érzékeli, amiről ha nem akar, beszélnie sem, gondolkodnia sem muszáj. Mondd neki, hogy rabjává tette egy örült eszme, megsértődik: a rabszolgák is önérzetesek, kedves Petrovićom, s ezt úgy fejezik ki, hogy nem ismerik el rab voltukat.

Abból, amit teli torokból hirdetnek, alig van valami, azt meg, ami van, gondosan rejtegetik a felszín alatt. Az emberek rosszul feltett kérdéseken tépelődnek, fejük tetejére állított dolgokra fecsérlik az eszüket. Tanítóik egyre győzőgetik őket, hogy a fehér, éppen mert fehér, valójában fekete, s ez, minél

többször ismétlik, annál meggyőzőbben hat: ahogy az igazság sem mutatkozik soha közvetlenül és felismerhetően, a hazugság is szívesen hivatkozik a bonyolultságára. Az emberek jobban szeretik a megszokott hazugságot, mint a gyanús igazságot, amelyet csak ezután kell megfejteniük.

Mindenkit fölkertek jó előre, hogy igyekezzék módjával élni jogaival és kötelességeivel. A kérést kezdetben azzal nyomatékosították, hogy megbüntették az elégedetleneket. Később fölengedett egy kicsit a nyomás, de az ember jó emlékezettel megvert jószág, akkor is tiszteli a hatalmat, amikor már ritkább és enyhébb a büntetés. Az egyik oldalon az egyénnek megingott az önnön ítélőképességébe vetett hite, a másikon nem alkalmaznak erőszakot, ha nem muszáj. Megegyeztek, hogy kölcsönösen tartózkodó állápontra helyezkednek. Az embernek nincsenek jogai, de kötelességei és másutt maguktól értendő gondjai sem. Ha nem szárnyalhatsz magasra, nem is zuhansz nagyot. Találsz magadnak egy kis munkát, elbélődsz vele, amennyit kell, senkit sem zavarsz, és terád sem figyel oda senki... Gondolj, amit akarsz, a te dolgod, s amit kisütöttél, tartsd meg magadnak, kinek mi köze hozzá! Csak így, megrövidítve, elhallgatva tudunk fönnmaradni.

A század bérbe vette ezt a völgyzugot kísérleti terepként egy balga emberi agyszülemény kipróbálásához.

...Kerülgetem itt ezt a Valamit, mint éhes kutya a gazdáját. Ha túl közel kerülök hozzá, nem látom egészében, ha túl messze, nem tudom kivenni a részleteket. Nem az a bajom, hogy nem tudnék beléhatolni, kiúszni nem bírok belőle, képtelen vagyok kívülről, egészében megvizsgálni. Az emberek megszokták, hogy nem látják azt, amit megszoktak. Légből kapott és hülye magyarázatokkal traktálják őket mindenfelől. Ők meg csak forgolódnak, mint rongyos várakozó a fagyban, egy helyben topognak, alkalmazkodnak. Minél eredményesebben alkalmazkodnak, annál mélyebbre tapodják be magukat a földbe.

Nyűg húzza a hátukat, szinte hozzájuk nőtt, s már-már úgy érzik, nem is tudnának meglenni nélküle. Vagy tán meg is lennének, de jobb nem kísérletezni az ilyesmivel. Rájuk telepedett, mint téli reggelen a köd, s hiába hadonásznak a sóprűvel, gyújtanak tüzet vagy fújtanak, a köd csak akkor oszlik el, amikor ő akarja.

Nekifeküdtek a munkának, és most azt nézik, hogyan esik rajta kényelmesebb fekvés. Senki sem kíváncsi a véleményedre, de nem is hibáztat senki. Gondolkozol vagy nem gondolkozol, egyre megy. Gondolkozzék, akit ezért fizetnek, a mi

emberünknek nincs ilyesmire ideje. Az meg, odafönt csak nézi és így szól: ez igen, ez aztán a nép! S közben ragyog a képe az örömtől. Az alattvalók megérdemlik a dicséretet. Többre nincs is szükségük, ő meg nem követel kevesebbet. Bámulatós és szívszorogató, micsoda túróképesége van ennek a népnek! Micsoda cél lebeghet előtte, hogy így hallgat és tűr? És nem szégyelli magát, hogy még meg is dicséri érte a vezetés. Másutt nem győz panaszkodni a fensőbbiség, milyen önfejű és elégedetlen néppel verte meg a sors, itt meg nyilvános elismerésben részesítik a népet a jó magaviseletéért. Jaj annak a népnek, amelyet vezetői a jámborságáért és engedelmességéért dicsérnek!

Az emberek jobban szeretik a megszokott hazugságot, mint a gyanús igazságot, amelyet csak ezután kell megfejtenuik.

Arra kérsz, hatoljak le a gyökerekig. A gyökereknél meg sőtét van, hideg és ronda szükségyszerűség. Ott nincs minnek örülni, igaz, bánkódni sincs min.

Eljön-e valaha is valaki, aki kimondja, mi a véleménye erről a Valamiről? Jómagam szívesen megtenném, de ki figyel rám?... Tudom, nekik édes mindegy, mit gondolok én az egészről; nagyjából olyan mértékben tűrnek meg, amennyire semmibe vesznek... De azért mégis, mégis... Érdemes volna egyszer kitalálni.

De hát erre ugyan várhatunk! Lassan, fokozatosan derül majd fény erre is, arra is, és mire vége lesz az egésznek, alig veszi észre valaki, hogyan s mikor ért véget.

Kiálts, nem hallják, írj, nem olvassák el. Fontosabb dolguk van ennél. Igyekeznek elérni azt, amit már a kezdet kezdetén meghaladtak.

Az egyszerű ember mindig azzal tart, akinek a kezében a husáng van. Ha az utcán nézeteltérés támad egy civil és egy rendőr, sofőr vagy állami tisztviselő között, a kibicek mindig a hivatalos személy pártját fogják. Önként ajánlkoznak tanúnak a magányos delikvens ellen. A te egyszerű embered mindig a hatalom oldalán áll. Az viszont meglovagolja – de csak óvatosan és tiszteletteljesen. Közben egyre győzögeti, hogy csak az ő – benne magában talán nem is tudatosult – érdekében akaszkodott a hátára. S ebben alkalmasint van is némi igazság: a tömeg igyekszik behódolni, s ha jó urat nem talál, beéri azzal, ami van. A nép hallgatólagos, szándékos vagy kényeszerű hozzájárulása nélkül fenn sem maradhatna az egész.

Okok és okozatok végtelen sora támadja, marja egymást körbe-körbe forogva. Itt az alapvető különbség a nyílt és zárt társadalom között: a szabad társadalom mindig újabb és újabb nehézségekkel találja magát szemben, ez a másik pedig, amelyik körbe-körbe forog, egy és ugyanabba az akadályba ütközik folyton, minthogy ő maga a legterhebb nyűg a saját hátán.

Ha sokat elégedetlenkedsz, ferde szemmel néznek rád, s igyekeznek kipuhatolni, mit is akarsz tulajdonképpen, milyen haszon reményében zsörtölödsz annyit. A nagy elvek rendszerint csak kifogásul szolgálnak egyeseknek, hogy valami kézzelfogható előnyhöz jussanak. Erről számtalanszor meggyőződünk valamennyien, s mindannyiszor megfogadtuk, hogy ezt a maszlagot többé nem vesszük be. Valóban, a leg-

több elszánt rebellis, mihelyt valami pozícióhoz vagy kiváltsághoz jut, lecsillapodik és megbékél. S eszébe sem jut többé harcba szállni fennkölt elveiért, amelyekre tegnap még oly ünnepélyesen hivatkozott. Az ember egyszerű szerkezet: tudjuk hogyan reagál a melegre és hidegre, a nyomásra és a nyomás enyhülésére. Márpedig azok, akik a nyakán lógnak, nagy szakértői az egyszerű szerkezeteknek. Mindenki megvehető, csak egyiknél-másiknál mélyebbre kell nyúlni a zsebbe. A szegény ember adja magát a legolcsóbban mindenütt: abban a percben, hogy megszületett, már el is adta magát.

Ő az életerő fenntartásának közlekedőedénye.

Hogy mi maradt meg a formális szabadságokból? Drága jó Petroviócm! Már az is, hogy ilyet kérdezel, szédületes tájékozatlanságra és naivitásra vall! Tudod jól, hogy erre, mifelénk nemigen adtunk a formára sohasem. Igazi szabadságot még csak talál az ember, hisz maga az élet is szabadság, de formálisat? Egyetlen józan jogodat el nem ismerik, bár a gyakorlatban elég sok mindent megengednek. Szemet hunynak efelett, afelett, igazán nem kicsinyeskedők. Rosszat is mondhat szóluk, a hátuk mögött, úgy tesznek, mintha nem hallanák.



Fakabát – Horkay István alkotása

A munkára való jogot szavatolja az alkotmány, de érvényesíteni nem tudja, a naplopásra való jogot a kutya sem szavatolja, mégis pompásan érvényesül. Ha nem tetszik itthon, lehetőség van, ahogy a vonatbeli útitársam mondaná, szedni a sátorfád, s oda menni, ahová akarsz. Ez nem kis dolog, aláírom, bár a sátorfászedés szabadságát talán mégsem kellene összetéveszteni az utazás szabadságával. Vagy lehet, hogy az otthonról való menekülés az értelme és célja minden utazásnak?

Mindezt meglehetősen nehéz beleilleszteni a mi hosszú idegenbeszakadásunk során kialakított szokás- és szükségletrendszerünkbe. Másrészt viszont azt is meg kell vallanom, hogy azért ebben a zűrzavarban és rendtelenségben is van valami báj: egyfajta humánus melegség, ami kezdetben még jól is esik az embernek, mindaddig, míg fojtogatni nem kezdi.

Megengedik-e a vallási szokások gyakorlását? Meg, természetesen. Templomba nem tilos járni, a közönséges földönfutónak legalábbis, aki nem sok vizet zavar. Attól viszont, aki jelent valamit ebben a társadalomban, elvárják, hogy ne járjon: büntetendőnek nem büntetendő, de a maga módján nyilvános helyen elkövetett illetlenségnek számít. Nem tiltják szigorúan és egyértelműen, de tudni való, hogy mi illik és mi nem.

Ugyanez a helyzet a sajtószabadsággal is: van is, nincs is, tehát inkább nincs, mint van, vagy pontosabban akad belőle itt-ott, néha-néha. Hosszas böngészés és összehasonlítás után rájössz, hogy az egyik újsághír foghíjas, a másik kimaradt. Tulajdonképpen benne van a lapokban minden, csak az a szinte megfoghatatlan apróság hiányzik belőlük, ami nélkül még meg lehet lenni, de ami a savát-borsát adja a dolgoknak.

Friedrich Hölderlin

Menon panasza Diotímáért

De mi, elégedetten párban, mint a szerelmes hattyúk,
Ha pihennek a tónál, vagy ringanak hullámain, s
Néznek le a vízbe, hol ezüstös felhők tükröződnek,
És éteri kék vet fodrot a hajókázók alatt,
Úgy jártunk, keltünk mi a földön. Fenyegedett bár
Szeretők ellensége, Észak, jajt hozni kész, és hullt
Az ágakról a lomb, és szállt az esők szélviharában,
Csak mosolygott ajkunk, hisz istenünket éreztük
Meghitt beszélgetéseinknél; Egy lélek dalában,
A békéje volt velünk, gyermekin és ujjongva,
De a ház mára oly üres, és kioltották szemem
Világát, és elvesztettem magam is vele,
Azért bolyongok körbe, és miként az árnyak, úgy kell,
Hogy éljek, és lett értelmetlen a maradék idő.

Német eredetiből fordította

BÉRCZY JÓZSEF

és *ELISABETH BÉRCZY BERNSTRÖM*

Az új tan elmagyarázta az embereknek, mik a történelem hajtóerői. Sokaknak úgy tetszett, hogy egyik napról a másikra, minden különösebb megerőltetés nélkül megfejtették az ég és a föld minden titkát. A fennkölt elvek az uralkodó rétegek önámításának eszközei. A keresztes hadjáratok például közönséges rablóportyák voltak. Semmi sem az, aminek látatja magát. És így tovább.

Kétszáz évre visszamenőleg egyetlen ősenek sem jutott eszébe vécét építeni a házába, erre ő most egy szál brosúrából felismeri a történelem mozgóerőit. A póri ravaszság, íme, filozófiai megalapozást nyert.

Az élet egyetlen rendeltetése, hogy valóra váltassék egy elmélet, amelyet valahol Németországban ötlöttek ki vagy száz-tíz évvel ezelőtt. Ha beleillik abba, amit ez az elmélet elvár tőle, akkor helyes irányba fejlődik, ha nem, akkor tévútra tért és belső ellentmondásoktól terhes. Nos, kedves Petrovićom, ide jutottak a régi ántivilág illúziói és önámításai ellen lázadók: mindent látszattá és valószerűtlenné változtattak maguk körül.

A civilizációk mindegyike elsősorban fenséges önámítás, melynek szárnyán a szellem megpróbál fölemelkedni egy adott eszméhez. Ez, a materialista, egyrészt a mélyrepülés és a szükségszerűségek, másrészt az utópia megszállottja. Azzá lenni, amivé a körülmények tesznek, ezt a vakond is meg tudja csinálni. Az ember az egyetlen élőlény, aki megpróbál számot adni a cselekedeteiről egy magasabb rendű valami vagy valaki előtt. Az emberi fölemelkedéshez hosszan tartó harc szükségeltetik, melynek során törvényekké és beidegződésekké ültetjük át a szent önámításokat. Itt, ebben az Isten háta mögötti zugban máról holnapra akarták ezt megcsinálni, egy balga eszme ígézetében, s most csodálkoznak, hogy mivé sikeredett...

Egyszerűen elképzelhetetlen bármi javulás: nincs elmélet, mely meghatározhatná és előhívhatná. Az adottal szembeni elégedetlenség ugyanabban a formában jut kifejezésre, amelyel az adott igazolni és dicsérni igyekszik önmagát.

*...a legtöbb elszánt rebellis, mihelyt
valami pozícióhoz vagy kiváltságához jut,
lecsillapodik és megbékél.*

A valóság valami olyasmi, aminek lennie kéne, aminek megpróbál lenni. S minthogy ebbéli igyekezetét nem sok siker koronázza, elvárja, hogy ilyenek is tiszteljék, amilyen. És mindez annak az egykori állapotokkal szembeni mély és jogos elégedetlenségnek az eredménye, annak az eltökéltségnek, mely alapjaiból akart megváltoztatni és előrevinni mindent. Ha erre gondolok, meddőnek és ostobának találok minden elégedetlenkedést, meggondolatlanak minden tiltakozást. Sose kérkedjünk a zúgolódásunkkal, és óvakodjunk attól, hogy zsémbelésünk hozasson velünk akcióra buzdító döntéseket. Ha sokáig lázadunk, még kifogunk valami eddiginél is rosszabbat.

A jó észrevétlenül jön, lábujjhegyen, mindenünnen, akár a szép idő, a rossz meg hiú ígéreteket harsogva, hogy a végén szégyenteljes hallgatásba fulladjon. A jóban csak addig higgy, míg szenved, az igazságban addig, míg tiltják és üldözik.

SZILÁGYI KÁROLY fordítása

A kínai észjárás

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

A kulturális hagyományok ereje Kínában

Boyé Lafayette de Monte könyve közérthető bemutatását adja a kínaiak gondolkodásmódjának olyan szempontok érintésével, mint múltjuk, vallási hagyományaik vagy nyelvük, számos huszadik századi történelmükre tett észrevétellel kiegészítve. Legtöbbször az üzleti kapcsolattartás megkönnyítésének szempontjából magyarázza az egyes jelenségeket, a nyugati emberek számára talán legbiztosabb ponthoz viszonyítva azokat – az amerikaiak gondolkodásmódjával hasonlítva őket össze.

Könyvének négy fejezete sorrendben először a nyelv jelentőségét tárgyalja, bemutatja Kína etnikai sokszínűségét, a hatalmas földrajzi kiterjedéséből adódó nyelvi eltérések jelentőségét, az írásjegyek nélkülözhetetlenségét a nemzet egységének fenntartásában. Bemutatja a kínai nyelv legalapvetőbb jellemzőit, példákat szolgáltat annak mind összetettségére, mind pedig történelmi mélységeire. Felveti az angol nyelv megjelenésével és elterjedésével járó kockázatokat, kifejti az ország stratégiáját annak igyekezetében, hogy nyelvük megőrzésével örökítsék tovább kultúrájukat.

A kínai társadalom legfontosabb jellemzőit összegyűjtő rész olyan témaköröket tárgyal, mint az etika különböző helyzetre vonatkozó rugalmassága, annak összefüggése Kína hagyományosan tágran értelmezett jogrendszerével, mely sokszor nem nyújt elegendő védelmet polgárai számára. A boldogulás érdekében kialakult a kommunikációjukra jellemző egyfajta óvatosság, az írott szabályok hiányában nagy szerep jut a hierarchiának. A tradicionális kultúra részeként kitér Kína hagyományos holdnaptárára, bemutat néhányat a fontosabb ünnepek közül, és érinti a küzdősportok vagy a kalligráfia jelentőségét is.

Konfuciusz

Bölcsességei

Sose búsuljatok, hogy az emberek nem ismernek benneteket; azon búsuljatok, hogy ti nem ismeritek az embereket.

Mi az igazi tudás? A tudotról tudni, hogy tudjuk; a nem tudotról pedig tudni, hogy nem tudjuk: ez az igazi tudás.

Törekedj mindig a helyes útra, szilárdan ragaszkodj az erényhez, igazodj mindig az emberség elvéhez, szórakozásodat pedig keresd a művészetekben.

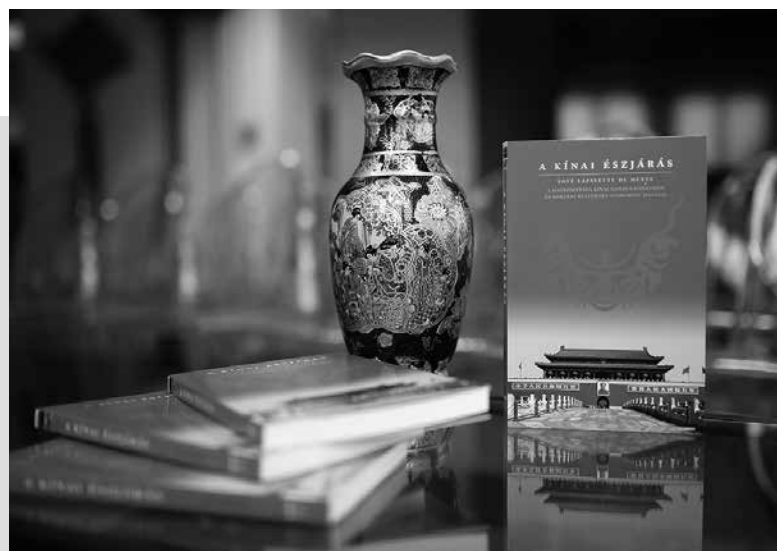
A harmadik fejezet a kínaiak kultúrájának mai állapotát mutatja be, különösen a külső hatások által végbement változásokat. Az amerikai popkultúra egyre népszerűbbé válása óhatatlanul befolyásolja a kínaiak gondolkodásmódját, de az elmúlt évtizedek változásaiban nagy szerepet játszott a piacgazdaság létrejötte, a vállalkozóréteg megerősödése és az ennek köszönhető meggazdagodása az országnak.

Az utolsó, negyedik fejezet ötven fontos kínai szót vagy kifejezést magyaráz meg közérthető módon, ezek között mind filozófiai fogalmak, mind pedig köznyelvi szófordulatok is szerepelnek. Nyelvük használata olyan társadalmi jellemzőket tükröz, mint például a kínaiak kollektívizmusa, személyes felelősségük gyakori hátrítása, ami az egyszerű „nem tudom” válasznak is egy új dimenzióját adja, de megtalálható a felsorolásban a „vendégül lát” kifejezés is, ami nélkül Kínában üzletről tárgyalni képtelenség, a közös vacsorák, informális találkozók szerves részét képezik a tárgyalásoknak.

Lafayette könyve igyekszik rövid, könnyed összefoglalóját adni a kínaiak gondolkodásmódjának, hogy nemcsak a velük üzletet kötni vágyók, de az országuk iránt érdeklődők is jobban megismerhessék kultúrájukat. Az alfejezeteket záró megjegyzések és kérdések nemcsak az egyéni olvasót gondolkodtatják el, de izgalmas beszélgetések és viták alapjául is szolgálhatnak.

MARÁCZI FANNI

Boyé Lafayette De Monte: A kínai észjárás – A hagyományos kínai gondolkodásmód és a kortárs kultúrára gyakorolt hatásai – Pallas Athéné Könyvkiadó Kft, Budapest



Hinni maga a létezés

Gondolutfutam Gál Sándor legújabb könyve kapcsán

*Látni, hallani és megőrizni.
Ezért van az estéli írás...*

A könyv belső oldalán ez áll: *Díszpolgárunknak, Gál Sándornak 80. születésnapjára*. Ez mindent elmond arról, ki emelte magasra Gál Sándor újabb termését: ahol született, Búcs község vezetősége, akivel megmaradt ez az apa-fia kapcsolat, mely a kiadások támogatása mellett a díszpolgári cím adományozásában is megkötődött.

Kemény és megmásíthatatlan ez a kölcsönös bizalom, mely régre datálódik, és a jelek szerint mindhalálig tart. Molnár Katalin szerkesztő asszony munkáját ezzel egy időben a *Gál Sándor 80* is dicséri (Búcsért-Szülőföldünkért Alapítvány gondozásában), mely átfogó összegzést készít, valamiféle lexikont állít össze megjelent könyveiből 103 oldalon át. Elgondolkodtató ez a bőség azok számára is, akik legjobb ismerői Gál Sándor munkásságának, mert bizonyára felfedeznek itt-ott egy-egy művet, amely még nem volt a kezükben.

De nem áll meg az író-költő egy percre sem, mert mint mondja: szorít, fogy az idő, s mire a *Gál Sándor 80* elkészült, máris nyomdába került, és kiadták a *Nincs harmadik lehetőség* című kötetét.

Találgatás helyett érdemes előre ugrani, s választ adni arra a szembe ötlő kérdésre, hogy miért is nincs harmadik lehetőség? – *Igen, ha írok: élek. s ha élek – írok!* NINCS HARMADIK LEHETŐSÉG. (93. oldalon)

A hit olyan kút Gál Sándornál, mely egyelőre kifogyhatatlan, felajánlható valami az olvasóinak is, hogy járuljanak ilyen kutakhoz, keressék meg sajátjukat, mert az adhat esélyt a megmaradáshoz: „*Vallom, s elég régóta már, hogy csak az marad meg valóságomból – valótlanágomból, amit leírok, amit leírnak.*” (Visszalapozás)

Magányos az alkotó akkor is, ha hiszi, hogy megmarad valami, de ebből a valamiből jó lenne, ha itt, a földi létben is mutatkozna egy kevéssel több, sokkal több elismerés, mely érzést determináltságában halk szomorúságban él meg az alkotó.

Gál Sándor úgy élt máig, s él mindhalálig, hogy lejegyzett mindent, amit fontosnak vélt. Ő olyan ember, hogy mindenben lát valami fontosat, ezért hát nagyon sok ez a jegyzet. Dolgozószobájában meg is mutatja, mennyi még a feldolgozatlan. A feldolgozhatatlan. Mert két emberöltő vagy egy miniszteri stáb kellene ahhoz, hogy polcairól eltűnjenek a kővér mappák, amelyekből kifolynak a megsárgult lapok. De úgy tűnnének el, hogy egy életmű jeles töredékei könyvbe formálódva kerüljenek napvilágra fojtó szorítottságukból.

Ő Bocskai hittel hisz, tervez és mindennap letesz valami fontosat az asztalra, na ez is megvan! – felsóhajtással. Így került olvasói elé ez a kötet is, mely 8 fejezetből és 167 oldalból áll.

Ha belegondolunk, hogy ez egy naplóból szerkesztett kisebb napló, akkor azt is mondhatnánk, hogy könnyű dolga volt, mert megírt anyagból dolgozott. De a szerkesztés kristálytisztá szándékát megérezvén már kitér ez az önös inga, mert érzékenyen olyan időtávlatokon mozgat át, megküzdött napokba úgy húzza be olvasóját, hogy az levegő után kapkod. Ügyes dramaturgiával, mert színházi ember is Gál Sándor, szünetelteti is olvasóját, apró részletekbe, mozaikokba visz, ahonnan nem nagy bravúr felszínre jönni (*Estéli írás; Nincs harmadik lehetőség*), de azután újra nekilődül szárnyas lovaival. Közben panaszkodik kicsit, mert tudja igaz művész módjára,

*Gál Sándor úgy élt máig,
s él mindhalálig, hogy lejegyzett
mindent, amit fontosnak vélt.*

hogy jól áll az egy alkotónak: „*kiadóm nem kapott támogatást... fogytán az időm... vesztesre állok... miért, minnek, s kinek?... erős fájdalomaim vannak... fáj a tarkóm, nyelem az orvosságot... az emberi értelem csődjét mi követheti még?... üres lett felettem az ég – csillagtalan... holnapi kilátásaim is elég bizonytalanok... elveszőben van bennem a létezés egyik fő alapja: az egyensúly biztonsága... nem lesz föltámadás!*” (Nincs harmadik lehetőség). Eközben olyan remek passzusok kerülnek közé, hogy azt tanítani kellene, mert életfilozófia az, egyéni létlelet, amiből gyöngyszemek gurulnak elő. Közben Kierkegaard mélységeibe hívogat. Nem csak dokumentum a keze alatt a múlt fellapozása, odafordulása, hátratekin-tése és belehelyezkedése az átélt világtörténelembe, hanem létfilozófia minden epizód, és az újraélés közben ott a kérdés minden esetben a jövőhöz: megtette-e akkor időben, amit kellett, de mit készítesz-építesz belőle magadnak? Milyen példa lehet ez másoknak? A személyes írások így válnak mások számára példalehetőséggé. A közvetítés élménye lett Gál Sándor feladata, hogy a logika, természet és történelem hármas egységében szerezzon élményt és tananyagot követőinek. Mert követő az is, aki „csak” olvassa őt. És mivel nem közömbös számára az olvasók és taníthatók száma, a cselekvőségre mozgatás, így le is válik Kierkegaardról, hiszen Gál Sándor nem csak közvetít, feleletet is ad a jövőre vonatkozólag beleélve önmagát a helyzetbe. Mert számára a világtörténelem nem lezárt, hanem nagyon is eleven vérző seb.

Nem volt, és nem álarcos játék ma sem az ő jelenléte az irodalomban és a közéletben, bárki megismerheti legbelsőbb énjét és munkálkodása minden mozzanatát. Ezt legerősebben a *Visszalapozás* és az *Anyanyelvi konferencia* fejezetek dokumentumai mutatják be legerősebben. Nem külsőségekben él, érzelmei olvashatók és áthúzhatóak magunkra.

Mi a titka? Gál Sándor titka magában a lelki-szellemi építkezésben rejlik. Fáradságos, kitartó szellemi kalandjában megszállottságot, töretlen hitet és akaratot igénylő munkát feltételez, rendíthetetlen építő ambíció sugárzik belőle messzire.

Csodák nincsenek feljegyezve és összegyűjtve nála, mégis amíg olvassuk őt, megtörténik velünk is valamiféle csoda. Mert az átlényegülés esszenciája jut el hozzánk. Többet akar, mint a csodák gyűjteményét, őt a teljes történet, a teljes történelem érdekli. Kálváriánk eredetét és útját, csaták történetét máig rögzíti.

Erősen nyilvánul meg, ezért szerethető, de alkalmat ad azok számára is, akik vitába szállnak vele. Az átláthatóságra törekszik minden írásában, de érzékiségében megfontolt, kiszámított távolságot tart fenn.

A melankólia a szellem hisztériája – írja Kierkegaard. Gál Sándor már-már modorosan menekül attól, hogy karjaiba essen, hiszen tudja, a melankólia az ember saját felelőtlensége, mely nem jó irányba tereli a lelket, ezért menekül a munkába, a leírt szavak egyensúlyt teremtenek létében. Nérót a szorongás gyönyörködteti, ő nem imponálni, hanem rémiszteni akar. Gál Sándor imponál, mert felül tud emelkedni – minden betegsége ellenére is – a melankólián, s alkot, tervez, új kötet összeállításába veti bele magát, mintha tolla nőtt volna, repül egyik helyről, egyik témából a másikba. Mi ez a folytonos, szünni nem akaró repdesés?

A megfajtást a könyv vége adja meg: „*az ismert irodalmunk és történelmünk évszázadait a ludak szárnyaiból kitépott és jól megheggyezett lúdtollaknak köszönhetjük! ...libapásztor- korom ennek a tudásnak vetette meg a szálláshelyét.*”

Ez az a kitépott lúdtoll tehát, ami megrajzolja élete munkásságát. Ez, amivel ír, és ez, amely a pontos rezgésszámot helyrebillenti a szervezetében. Ennek tudható be az a hatalmas életút, amelybe belelapoztat minket, hogy három évtizedes hatalmas fent-lent játékban hintáztasson át időzónákon, tájakon és roppant történéseken, de csak azokon, amik neki is fontosak voltak, időtállóak lettek.

Dokumentált igazságok mélyén ott kúszik, mint vezérfonál az író személyiségének önmaga tudatára ébredésének vágya, mely mára a maga örök érvényességében létezik. Ez működ-teti ma a buzitai alkotót, Búcs szülöttét, ki az Univerzumot faggatja. Ha kétségbeesett, ez csak azért lehetséges, mert az esztétikai élet szerint él, kilátástalannak ismert helyzetében ezért talál kiutat, a kimutatott reménytelen helyzetében is az életet szépsége szerint szemléli.

Minden találkozásban azt erősíti, hogy választani fontos, késni a választással veszélyes, mert ekkorra már eltelt egy darab idő az életből. Most e kötetben az eltelt idő egy darabját éli végig, éli újra, amit újra kell élni (*A harminchárom memoranduma; Hány centi egy méter?; Egy elfelejtett dokumentum; A Csehszlovákiai Magyarok Fórumának nyilatkozata; Az Együttélés III. Kongresszusa; A „Nagyszombati csata”; A Magyar Írók II. Világtalálkozója; Az avantgarde változat; Az 1944-es Karácsonyunk; A repülés szerelmese*). És hogy mennyire nem álarcos játék az ő jelenléte az irodalomban és a közéletben, minden itt felsorolt

írása is példa, de legkivált az a rögzített beszéde, melyet 1996-ban mondott el Keszthelyen a Magyar Írók II. Világtalálkozóján: „...*immár örökös kisebbségben soha semmilyen győzelem ízét nem ízlelhettem meg, s módom ezután se lesz rá. Tudom, megtanultam a kudarcokat, a pusztulást, ama nagyot és végsőt is. Így, ha valami használható gondolat mégis előbukkan, akkor az nem lesz több és nem lesz más, mint ennek az egésznek a méltó elviselése és írásba foglalása. Mert az írás és az irodalom a megmaradás egyetlen esélye.*” A 106. oldalon ennek megerősítése olvasható, immáron a nemzethez és közösséghez kötődés hűségében: „*Hiszek az irodalom közönségi küldetésében... Én csak az egyetlen magyar kultúrában tudok gondolkodni.*” (110. oldalon).

Tökéletes, meghitt vallomás ez, zsinórmérték, hegytetőre is kihelyezhető vízszintes-függőleges bemérő. Ezért ír változatlanul, megcsonkoltan egészségben és területiségben is. Az egyik interjú végén (A megkérdezett) felveti: „*Végül aztán csak az a kérdés, hogy érdemes-e erre egy egész életet »eltékozolni«?*”

A 80. születésnapjára összegyűlt tömeg azért érkezett, hogy választ adjon erre a kétséget felvető kérdésre: hullámzó embertömeg állt sorban, hogy háláját kifejezze Gál Sándornak, és hogy igazolják: a ludak szárnyaiból kitépott és jól megheggyezett lúdtollakkal jól bánt, beírta magát velük az Írók Nagykönyvébe.

Kalandoz és tekervényes a kéziratának sorsa, sok még az „el nem olvasott”, olvasói által nem látott lap. De... a háborúban sem hal meg minden katona, maradnak olyanok, akik nélkül a megtörténtek, a borzalmak és csodák csak a múltba vesző történetek maradnának. Még van nekünk Sándorunk, van nekünk reményünk, hogy nem vész el egy sor sem.

Az olvasásra ajánlott könyv erős szellemi, eszmei, lelki talajból sarjad. Aki többet akar tudni a szoborrá merevedés állapotáról, de múltunkról, magunkról is, olvassa őt és vigyen magával még egy embert, hogy meglássa: él köztünk egy csoda, aki egy világítótestet visz egyszerre az idő még távolabbi részleteibe, de hoz közeli lelki világunk mai tartományai felé is.

SZÍKI KÁROLY



Gál Sándor

Négy kis könyv Sarusitól, Sarusiról

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Négy kis könyvet hozott Balatonalmádiból a posta, a feladó maga a szerző, Sarusi Mihály. A „kis” jelzőt csupán fizikai értelemben használom, mármint hogy a kötetek egyenként elférnek egy férfitenyérben.

A borítékot izgalommal bontottam fel, s olvasni kezdtem a könyvcímeket: *Négy kicsi mérges avantgarde – Innen a rácson – Álompusztá – Zarándból nézve*. S máris pontosítom, amit az elején írtam, ugyanis a negyedik kötet szerzője nem Sarusi, hanem az aradi Réhon József, aki munkáját alcímben jegyzetfüzérnek nevezi az író könyveiről.

A *Négy kicsi mérges avantgarde* négy beszély az 1960-as évekből, melyeket az alkotó így ajánl: „*első elbeszélésíró évtizedem java termését nyújtó munkácskám*”. Avantgarde a hatvanas években a magyar irodalomban? Az írásokat olvasva azt kell mondani, hogy igen. A posztmodern, a neoavantgarde a nyolcvanas években vált divattá a honi művészeti közéletben – most akkor elmorfondírozhatnánk azon, hogy a szerző mennyivel előzte meg korát, de nem teszem, mert nem szeretnék demagóg lenni. Annál inkább nem, mert hát Kassák és köre még létezett ezekben az időkben, másfelől az izmusok általában a perifériáról indulva haladnak a tömegízlés felé, s a felfedezett régi-új irányzat így válik megint divattá. Ez még akkor is igaz, ha diktatúrában e folyamat lassabban zajlik, olykor évtizedek telnek el, mire az újítás közkinccsé lesz. Ráadásul Magyarországon ott volt még az azóta sokat emlegetett Aczél-korszak, a „*húzd meg, ereszd meg*” nevű játék tökéletesített változata.

A fiatal Sarusi is úgy indult, hogy átalakít formát és tartalmat, mert hát egy nevet szerezni óhajtó művész alább nem adhatja. Már akkor, a hatvanas években alkalmazta (filmes hasonlattal élve) a „videoklip-technikát” (*lásd például Anti-Werther*), amikor ezt a szerkesztési stílust még kevesen ismerték. Az úgynevezett klip jó húsz év múlva terjedt el az elektronikus médiában, előbb a tévében, aztán az interneten.

A négy beszélyből (*Hogyan lettem plébánus – Anti-Werther – Szegény ember az árokparton – Pázsit*) képet kaphatunk arról, hogy gondolkodott és érzett a Parnasszus meghódítására készülő fiatalember. Ő már akkor a csabai vastagkolbászról írt, amikor a gasztronómia nem hódította meg ennyire a kulturális közéletet. Észrevette, hogy a piacon minden néne még nyár közepén is száz szál kolbászt árul, miközben ő maga szalonnázik. Ilyen megfigyeléseket tett: „*Széles a kisiratosi utca, még szélesebb az aradi utca, s legszélesebb a csabai tanyák utcája*”. Hát, igen...

Miközben a lokalitás mint szövegszervező motívum már ekkor jellemző e textusokra, tegyük hozzá, hogy az eredeti fogalmazás, az érdekfeszítő történetmesélés fel-féllantja a későbbi író összetéveszthetetlen stílusát. A Körös-part gyakori emlegetéséből így válik világmagyarázat, egyéni filozófia.

Az *Innen a rácson* úgy szerkesztődött, hogy az író levelesládája régi fiókjait nyitogatta, s bennük kincsekre lelt: Simonyi

Imre, Ördög Szilveszter, Körmendi Lajos és Nagy Gáspár hozzá írott leveleire. A névsor pazar, az elmúlt évtizedek magyar irodalmának vitathatatlanul jeles képviselői voltak a felsoroltak, akik munkásságukkal, alkotásaikkal és szervező tehetségükkel bizonyítottak, letették névjegyüket. A cím (*Innen a rácson*) csak a fiatalabbak számára szorul magyarázatra, ugyanis – kádári langyos víz, aczéli három „T” ide vagy oda – a szellem emberei könnyen a hűvösön, rácsmögött találhatták magukat, ha mondjuk az államrend vagy az egypárturalom megdöntése jutott eszükbe.

Maga a mű csak első látásra szimpla levelesláda-ürítgetés, második nekifutásra sokkal inkább korrajz és kiváló jellemábrázolás, mesteri portrévázlat-rajzolás együttesen. Ebben látom a munka legnagyobb erényét.

Csupán egyetlen apró ponton pontosítanám a textust. Nagy Gáspár kapcsán azt írja Bogár Lászlóról Sarusi: „*1986-ban egy év börtönre ítélték (s be is csukták) a fiatal szeghalmi költőt, Bogár Lászlót egy verse miatt, mivel nem volt közismert, az irodalmi élet nem tudott róla, így nem is tett érte semmit. (Endrődi Szabó Ernő baráti körébe tartozott, de Ernőnek az időben éppen volt elég baja az ifjú viharsarki tollforgató nélkül is.)*”

...a szellem emberei könnyen
a hűvösön, rácsmögött
találhatták magukat...

Bogár László jó ismerősöm, talán barátomnak is nevezhetem. Laci a nyolcvanas években tehetséges novellistaként indult, megnyerte a *Tiszatáj* és a *Békés Megyei Népújság* közös pályázatát, postázóként dolgozott a békéscsabai *Új Auróra* szerkesztőségében, ahol már kötetének kiadását tervezték. Ám az anyagot tüzetesebben elolvasva a kiadó elállt szándékától, mert az írás a korabeli divatos meghatározás szerint ellenzéki szellemiségűnek bizonyult. Bogár László nem fogadta el a billogot, szitán sokszorosította és terjesztette a Lopakodót... a többit elképzelhetjük. Ehhez jött még némi szovjetzászló-tépkedés és március 15-e megünneplése közterületen, engedély nélkül, etcetera. Nem vált író belőle, holott megvolt a képessége hozzá.

Az *Álompusztá* műfaját tekintve színdarab. Az író már a nyolcvanas években elhatározta, egyszer megírja a kisgazdák, kulákok, kertészek, sőt nagygazdák, egyetlen gyűjtőszóval: a parasztság drámáját – és megírta. A kétfelvonásos színjáték könyvként a Corvinka Könyvek sorozatban jelent meg Békéscsabán az önkormányzat és egy magánszemély támogatásával. Azért írom, hogy könyvként, mert a mű teljes terjedelmében olvasható Sarusi honlapján, de például a Vas megyei székhelyű *Életünk* folyóirat is közölte. A szerzőtől tudhatjuk,

hogy meghívásos, országos pályázati felhívásra alkotta meg művét, csak hogy abban elvárás volt a kolbász-téma (Csabáról mi más?) feldolgozása is.

Disznótoros vacsora családi körben a Rákosi-érában, az amúgy érthető okokból feszült légkört enyhíti a finom falatokból áradó illat. Az író mesterien él a tragikus ironia eszközével, mégpedig úgy, hogy közben nem lesz ízléstelen, demagóg vagy túlzottan didaktikus. A szereplők orosz vicceket mesélnek egymásnak, miközben közeli hozzátartozóik hadifogságban vagy Állampusztán (*Álompusztán*) sínylődnek.

Színről színre haladunk: őrbódé és környéke éjszaka, szőlőhegyi pincesor foglalkókkal, kocsmakép tévészécsékekkel és söröző bolsevistákkal, miközben az események mögül kielevenednek Békéscsaba, Békés megye megidézett ötvenhatos történései. A tömeg Fekete Pált keresi és élteti, Vásárhelyről érkezett, küldött katonák ugranak le a Csepel tehergépkocsiról, Szegediné (Zsenyika) befeküdt a gyulai sárgaházba, hogy ne találjanak rá.

A színmű csúcspontján Mány Ezsébet és Farkas Mihály tragédiája idéződik fel, s a darab, illetve a szerző tolla még azt is elbírija, hogy kivégzésük után a hóhérok pálinkát iszogatva kóstolgatják a csabai vastagkolbászt...

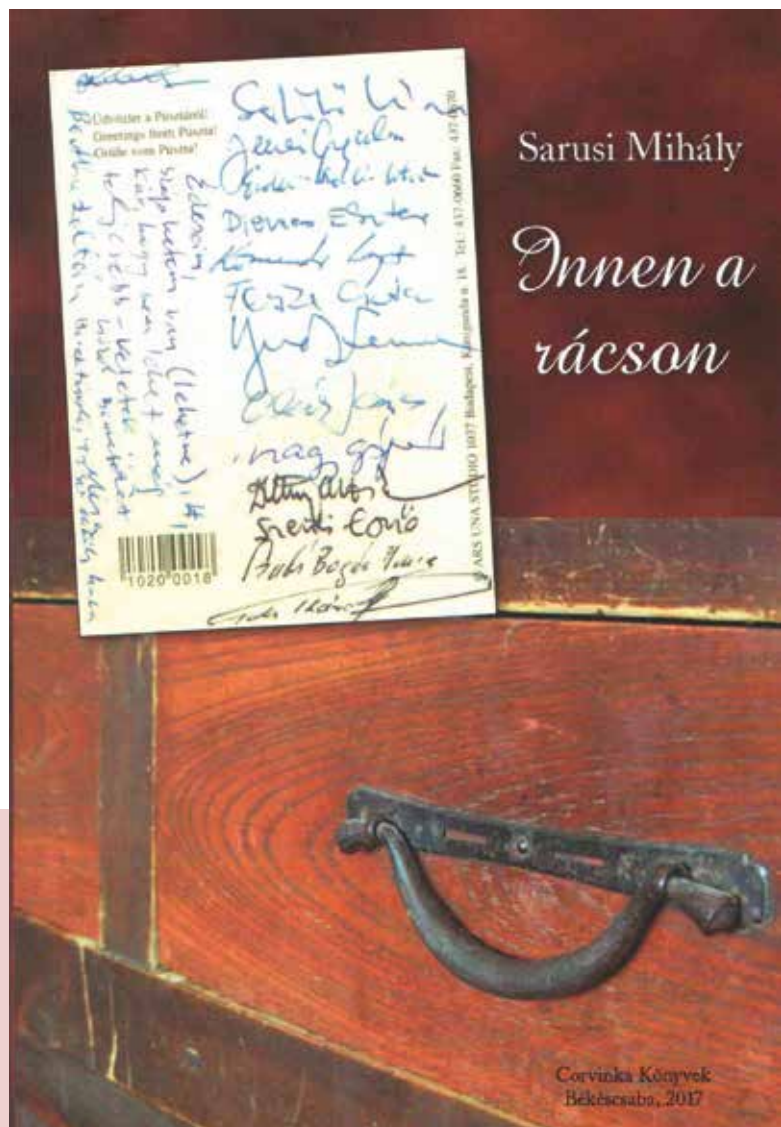
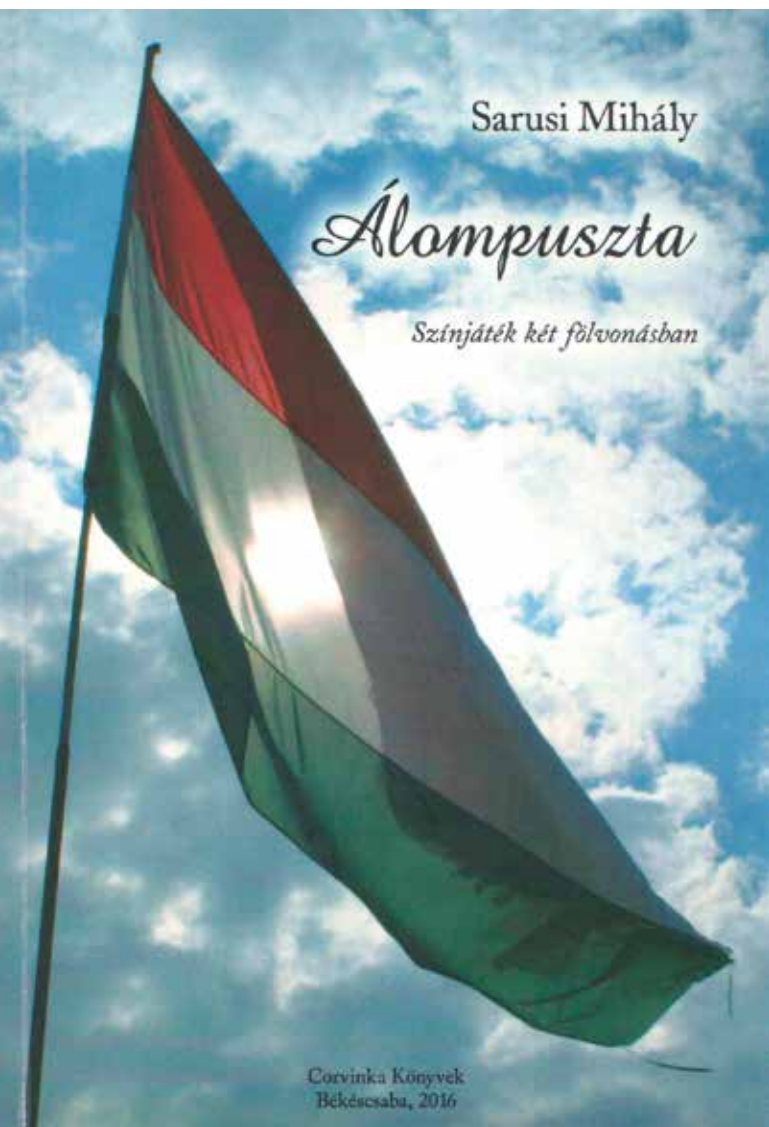
A „kétfelvonásos színjátékba sűrített háromfelvonásos dráma” jellemábrázolása érzékletes, a párbeszédnek egyszerre életszagú-

ak és színpadképesek, a darab színészekért és közönségért kiált. Olykor mintha népszínművet lapoznánk, de Sarusi olyan mélyet merít, hogy a befogadó bátran asszociálhat görög sorstragédiákra vagy a legemlékezetesebb itáliai reneszánsz darabokra.

Sarusi kedvenc alanya irodalomtörténészeknek és egyéb tollforgatóknak, erre bizonyosság saját honlapja. A hívek egyike az aradi Réhon József, aki *Zarándból nézve* címmel foglalta össze és adta ki könyvben, hogyan fest (Kurtucz) Miska erdélyi szemmel. Engem meggyőzött Réhon munkája: érti és érzi „Kurta Miska” (azaz S. M.) életművének lényegét, és ezt el is tudja mesélni nekünk. Réhon anyagának műfaja nem kritika, de még csak nem is recenzió, sokkal inkább karcolatok, jegyzetek, olvasói élménybeszámolók kerültek ki keze alól és szerkesztődtek egységes tömbbé. Becsületére legyen mondva, annyit ad, amennyit ígér, élvezetes jegyzetfüzéreket olvashatunk a csabai-iratosi-almádi szerző műveiről. Időben és térben kitűnő érzékkel helyezi el Sarusi munkásságát: itt „az aradi, békési, csanádi, zarándi, bihari magyar és nem magyar népi élet és értelmiségi szigetvilág, falusi és városi, népi és urbánus hangulatainak egymásba való áttűnéséről” van szó.

Ez még akkor is igaz, ha hozzágondoljuk: Sarusi otthonos terepe azért az egész Kárpát-medence.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF



SARUSI MIHÁLY

Bucsu Szent László

Z Hatan
 László király ünnepén
 Zala egykori szellemi szükségshelyén
 Szigetegyház
 Kies templom
 Vízölelte
 Mocsárkerülte
 Török-nem-látta
 (A pogányt nem szívesen látta)
 Búcsúszentlászló
 Szt. Iván hava 27-én
 Neve napján
 Szombaton
 A szépen fölújított
 Kicsinosított
 Zárdájába betegeket fogadó
 Ferences
 Kegyetemplomában –
 Hatan
 Hetedik a pap
 – Jó, hogy volt köztünk férfi!
 Volt; van
 Ha magad megjelensz

Hányszor
 De hányszor!
 Betoppansz
 Belépsz
 Betévedsz
 Isten valamely házába
 Valahol!
 Csak be
 S magad leled
 Magad
 Annyi nő közt
 Vénasszonyok
 Szentfizekak
 Elsettek
 Bénák
 Kivetettek
 Aszottak
 Istenhez fohászok
 Reményvesztetten is reménykedők

Mint te magad
 Megint egyedüli
 Férfiúként
 Embörként
 Az asszonyok közt
 Mióta nem félsz
 Tőlük;
 Miért tartana

Akinek ilyen
 Öreganyja, édősanyja
 Vala
 S lött édös párod
 ...
 Nő!
 Boldog
 Boldog anya
 Boldogasszony
 Szent László előtt
 Mögött
 Mellett
 Ki karjával–kardjával
 Hitével, szeretetével
 Orvosságos fűvével
 Ápol, óv, istápol, véd!
 Hazát
 Népet
 Nemzetet
 Emberséget–emberiséget
 Szentegyházat
 Szenthazát
 Szent-Magyarországot
 Hogy takarodjék!...
 ...a gonosz...
 Mind, mind
 El

*Ki karjával–kardjával, hitével,
 szeretetével, orvosságos fűvével ápol, óv,
 istápol, véd! Hazát, népet, nemzetet...*

Lászlóegyházban
 László öcséddel –
 Félévesen vitte el
 Az ukrán betegségnak
 Mondott
 Valami
 Kiszáradt –
 Az orvos?
 Látta, de
 Elfásult,
 Annyi halál után?
 1945-ben
 Hogy maradt volna hite?

Még hogy a mi Lászlónkban
 Árpád-házi
 Lengyel anya szülte

Lászlóban sem
 Akit annyi szent sem védett meg –
 László?!
 70 év után jut
 Eszembe a kérdés:
 Miért épp László?
 Amikor
 A családban
 Sěnki...
 László egy fia sē

F Mihály, apád, nagybátyád után
 Erzsébet édesanyádtól
 Ferenc, mint anyai öregapád, atyai nagybátyád
 De László...
 Tán a körösztapja?
 ...

Nincs már kit
 Kivallatnod
 Emlékezésre bírni
 Hogy miért épp a drága László!
 Néped legszentebb szentkirálya?
 Ki majd megvéd?
 ...Kit a szent király, László hada
 Sem tudott

Mégis: Szent! László!
 Anyád, apád
 Hite!
 Szerelme
 Hogy még kitartott
 – László
 Laci

K Mire föl
 (Kisebbik) öcséd
 Nem az ő nevét
 Adta tovább
 Második fiát köröszölték
 Lászlónak
 Ki most
 Krisztus után kétezer és tizenvalahányban
 Ánglushonban
 Keresi
 Hol leli
 A kenyérét?
 Honát...
 László
 Lackó

Szívünk
 Búcsú
 Bucusu
 Búcsúfia ez a búcsú
 Az öreg lelkipásztor
 Tiszta, szép, nagy, okos szeme
 (= Vasárnap elfelejtette hirdetni
 Csak hétköznapi esténként
 Amikor ez a pár öregasszony

Azért vagyunk ilyen kevesen)
 Mind az öten
 Csókolnánk
 Míg ő int:
 Csak fogd meg...
 A bucsui búcsú (mise) végén
 A szentségtartóban őrzött
 Ereklje tartóját

A hatodik
 Kálvinista asszonyod
 Aki így már
 Utóbb
 Bánja
 Hogy nem jött ki a szentély elé

László
 Búcsú
 Búcsú Szent Lászlótól?
 Mert a falu hallgat
 Nem úgy tesz
 Mintha tudná
 Milyen nap lenne ma
 – Majd holnap!
 Vasárnap!
 Megtelik a szentegyház
 László királyé



A búcsúszentlászlói római katolikus kápolna és templom

Majd holnap
Majd, holnap
– Búcsú Szent Lászlótól?
A valahai hittől
A miénktől
Mely befogadta
Magáévá tette
Magába olvasztotta
Jézus király hitét
Vallását
Mely éppen hogy...
Akár a miénk
A régi öregöké
Ezer.. valahányban...
...Ezörszázban?...
Kétezör és tizenötbe
Búcsúzva László királytól

A legmagyarabb szenttől
Ki ha szétcsapott...
„Köztetek”
...Orvosolt...
Ölelt
Valamennyiünket
Drága szenthitivel
...Úgy lögyön!...

Szent László király

...Hogy lött-ë...
Az Öregisten, ha tudja

Tuggya!

Tudja

Szutrély Péter

Egy gyaur megretten

Miért választom április 8-án Orbán Viktort?
A 2018. március 15-én tartott beszédéért.
Azért, mert szemléletesen vázolta Európa sötét jövőjét.
Pedig még nem tudta annak a néhány perces híradónak a részleteit, melyeket 2018. március 16-án a ZDF adásában 19.00 – ill. 21.15-kor láthattunk.

Horst Seehofer, éppen hivatalába lépő szövetségi belügy-miniszter, (a korábbi orvosfaló egészségügyi miniszter, ki szív-betegsége után megkövette a medicinát) azt nyilatkozta, hogy: „Németországot évszázadokon át a keresztény kultúra jellemezte. Így az a kijelentés, mely szerint »az iszlám Németország része«, valótlan, téves.”

Władysław Bełza

A lengyel gyermek katekizmusa

Lengyel vagy te?
Gyerekarccal.
Milyen jellel?
Fehér sassal.
Hol lakozol?
Hol szeretnek.
Kiknek földje?
Lengyeleknek.
Hát ez a föld?
Nekünk haza.

Hogy lett azzá?
Vér áztatta.
Szereted őt?
Övé szívem.
Miben hiszel?
Övé hitem.
Mi vagy neki?
Hú gyermeke.
Mégfogadod?
Életemre.

KAISER LÁSZLÓ fordítása

Angela Merkelt éppen két napja iktatták be negyedszer kancellári hivatalába, miután a választók nem kívánták őt erre a tisztségre; az őszi választásokon egyértelműen megbukott. Kancellár lett mégis, mert hat hónapon át csürte-csavarta úgy, hogy más alternatíva az „erős és cselekvőképes Németország és így Európa érdekében” rajta kívül ezúttal sem maradt. Megesküdött hát újra hivatalára, mely a „német nép érdekeit szolgálja”. „Isten őt úgy segítse!”

2018. március 16-án Seehofer fenti kijelentésére a következőket mondta szó szerinti fordításban: „Időközben négy millió moszlim él Németországban, és itt gyakorolják a vallásukat, s ezek a moszlimok Németországhoz is tartoznak, és ezáltal a vallásuk ugyancsak Németországhoz tartozik, vagyis a moszlimoké.”

A mondat retorikai minőségétől tekintsünk el, a „Religion” (vallás) szó második kimondásakor jelentkező nyelvbottlástól ugyancsak. Tekintsünk el az arckifejezés szenvtelenségétől, sápadtságától is, hiszen ezek Merkel asszony jellegzetességei. Az „időközben” (inzwischen) kifejezést Merkel szóvivője is megerősítette. Vagyis a megnevezett szám bármikor, bármennyivel növekedhet.

Ugyanezen híradásban néhány perccel később további hírbunkó érkezett: Macronnal való találkozásuk során Merkel jelezte, hogy „június végéig olyan cselekvési tervet fognak előterjeszteni, mely világosan felmutatja az EU jövőjét, a szükséges változtatásokat.” Merkel e téren okvetlenül eredményeket kíván látni. Macron pedig arra utalt, hogy az általa előterjesztett tervek csakis a német kormányképzési időhúzás miatt késlekedtek megvalósításukban. E terveket pedig szociális érzékenység fogja jellemezni. A Hunyadiak, Kinizsi Pál, Dobó István, a Zrínyiek vagy Török Bálint, de még a kis Gergő és Vica is borzongva fogognak sírjukban.

Nincs más választásom, arra az emberre kell szavazzak, aki mindezt két nappal előbb pontosan leírta. Nem jóslatokat mondott, hanem megmutatta Európa sötét jövőjét. Nem kell több, a fentiek bőven eleget mondanak.

CSERNA CSABA

Ketrecben

Édesapám nagyon szerette a boros teát. Kicsi emberként vágyakozással figyeltem, amint reggelente jóízűen elfogyaszthatta. Nekem csak a tej jutott. Amikor diftériagyánúsan bekerültem a kaposvári kórházba, első reggel, mikor a nővérke hozta nekünk a reggelit, a pohár tejet eltoltam magamtól, majd feladtam a rendelést: „*En, bojós teját kéjek*”. Egyből népszerű lettem a kórházban, nem értettem, hogy miért mosolyognak rám a nővérek és az orvosok. Kérésemet persze nem teljesítették.

Ugorva pár évtizedet, a Budapest-Frankfurt repülőjáraton alig, hogy kiejtettem a számon: fehér bort és teát kérek, a gép megrázta magát, több tíz métert zuhant a légörvényben, majd percekgig hullámvasutat játszott. Eszembe jutott a közelmúltban Amszterdam mellett lezuhant török repülőgép szerencsétlensége, amelyben kilenc ember vesztette életét, a szakértők szerint légörvény miatt. Arra gondolni sem mertem, hogy az égiek megunták az állandó boros teás kérésemet. A melletttem ülő kolumbiai egyetemista lány közelebb húzódva megkérdezte, hogy ezen a szakaszon ez mindig így van? Visszakérdeztem, hogy hisz-e Istenben, mert ha igen, akkor imádkozzon. A stewardess a kocsijába kapaszkodva, mosolyogva le-föl guggolt, majd gyorsan visszatolta zsúrkocsiját az ellátó kabinba. Mire rászántam magam, hogy a transzcendens világ segítségét kérem, a gép túljutott a forró és mérsékelt éghajlatú területek határán kifejlődött viharos zónából, a légiutaskísérő is emlékezett a fehér borra, így háborítatlanul, jobb kedvűen folytathattuk utunkat. Megmenekülésünket kolumbiai utastársam is nyugtázta.

A frankfurti repülőtér szokásos képét mutatta, két hónapja leszokván a cigiről, ironikus fölényel néztem az üvegfalú

kabint, ahol összezsúfolva és elkülönítve fújták szenvedélybeteg kortársaim a dohányfüstöt. Erről eszembe jutott Japán Izu félszigetén a Hagachizaki Monkey Paradise nevű völgy. Amikor délben kezdődik a szabadon kószáló majmok etetése, a báméskodó turistákat beterelik egy rácsos házba, azaz egy ketrecbe, mire az addig nyugodtnak látszó völgy megmozdul: előjönnek a majmok, és bekukucskálnak a rácsos ablakon, hátha akad ott is valami enniavaló (meg egyáltalán, kik ezek a majmok ott bent?)

Valahogy erre a minden nap ismétlődő jelenetre gondolok, amikor végignézek az irodai szobámban dolgozó emberszabású kollégáimon. Négy Jürgen és egy Olivér, magas hangon, szinte kiabálva beszélnek, hiába emlékeztetem őket csendre vágyó, fejlesztői besorolásomra.

Az egyik Jürgen agyvérzésből jött vissza, magas hangon rikácsol, a kabátját lusta feltenni a fogásra, és a levélszekrényemre rakja; ritkán fogadja a köszönésem. Nem tudom eldönteni, hogy egyesek csak megjátsszák a bunkót, vagy így születtek. Íróasztalára kitett egy fekete színű levelezőlapot, amire fehér betűkkel rá van írva: *I'm not a perfect person – nem vagyok tökéletes személy.*

Még vári műszakis kollégiumi szobámban volt egy hasonló önbizalmú egyetemista, akinek egy szerencsesorsjegy volt kiragasztva az íróasztala fölött fejmagasságban a falon a következő, lélekromboló szöveggel: NEM NYERT! Később, mikor megnősült, és meglátogattam, a szobájában vacsorázott, a felesége egymás után hordta be neki a fogásokat. Két fogás között egyszer tele szájjal megjegyezte: „*Barátom, pokol az életem!*”



A második – egy kövér szállodatulajdonos – állandóan röheccsel (*Dicke Männer sind gemütlich – a kövér emberek jókedélyűek*), reggelente gyümölcskosárral érkeznek, tartalmát egész nap rágja, tegnap egy ukrán „nikszdajcs” nyelvtudású külföldi partnerrel kiabált telefonon. Ugyanis a „Helpdesk” nevű ügyeltesek és informatikai problémamegoldók a globalizáció eredményeként nemcsak Németországban veszik fel a telefont, hanem mindenhol, ahol leányvállalat alakult, Budapesten, Szentpéterváron (Leningrád a fiatalok kedvéért), Kijevben. Eszkimók lehettek az ősei, mert ahogy bejön, azonnal kinyitja az ablakot, főleg télen, ha a hőmérséklet +5 fok alatt van. Persze azonnal kimegy a szobából. Érdekes ellenszert találtam. Rögtön felveszem a téli kabátom. Azt nem tudja elviselni, és becsukja az ablakot. A német toleranciára tanítás remeke.

Czipott György Elfekvőünnep

potyára lenne
vért harmatozó nagyakarás
fortélyos bérgyilkosok
úgyis leölnék
minden holnemvoltat
mert áshatsz lábnyomodba vermet
nem rejthetsz
meddőhányók bőre alá korhadk kincseket
nem teheted önként
nagypolgársárga műfogsorod vállatósziókra
de persze
tapsolnod se muszáj
ihletett torokmetszés sikeréhez
mégis micsoda kényszer
szigoríthatna bakot állnod
hullarablóknak veretes csillagok alá
amikor zárlatosabb visszhangzó üresség
lásd potyára reszket hiszekegyben
vért harmatozó szentáldozás
fortélyos mézárások
úgyis leölnék

cirmold csak napestig
öregdíjad pár vízjeles bárcabankóját
amíg elnyel és végleg kiokád
olajfás szeretetház

fölzengnek
templomi bádognádák
varjúkendős öregasszonyok
megkuruzsmálnak bérmált árnyakat
sikerülne siratás meseszépen
rendeltsora jön majd

még bújj menedéket
tolvajgyűlés kórusörömben
hísz töredeznék már
vagy és vár

A harmadik Jürgen egy igazi úriember – nagyon készséges, őt kérem meg időnként a nyelvtani problémáim tisztázására. A munkaterápiás terem negyedik Jürgenje egy „tedd ki, hadd hűljön” bamba, nem sok vizet zavaró, Bismarck óta elmozdíthatatlan hivatalnok, jámbor lelkű, mindent kétszer mond, birkaszemű ingovány, akit a többiek, mint lenyugtatózott elmebetegét kényeztetnek. Állandóan mosolyog, mint egy jólakott napközis. Rokona lehet valakinek...

Olivér, a főnökük pedig úgy csuklik-böfög, mint a Pálfi György rendezte *Huckle* című filmben az öregember.

Van még a szobában egy családjával Vietnámból elszármazott, stresszes, vörös fejű, ébenfekete hajú nő – úszva menekültek északról délre –, gyorsbeszédű, makog, mint egy makákó, hisztérikusan és gurgulázva telefonkonferenciázik. Ebben a hangzavarban fejhallgatóval bömböltetem Mozart és Bach remekeit, mégis behatol a lelkembe a szoba fehér zaja.

Az egyetlen kolléga, akinek szimpatikus vagyok, pösze, beszédhibás és oszi vagyis keletnémet, a fogai kilógnak a szájából, emiatt alig értem mit mond, de legalább jót mosolygunk egymáson ebéd közben; attól is hízunk.

Péntek van. A tizenkét éves Rafael unokámmal találkozás ünnepe. Elviszem a piacra, ahol már többször vásároltunk sajtot, szőlőt és almát, amiket együtt szeret enni. A nagyfiú kezét már nem foghatom meg az utcán. Zsebre tett kézzel, csibészesen gyalogol. Édesapját utánozza. Gyümölcssalátához veszünk majd narancsot, érett mangót, ananászt, banánt, szőlőt és epret. Mindenből keveset. Egy héten egyszer a Déli pályaudvar előtti téren sátoros piacot nyitnak, hűtőkocsikkal.

...előjönnek a majmok,
és bekukucskálnak a rácsos ablakon,
hátha akad ott is valami ennivaló...

Veszünk fehér és piros retket, magyar paprikát, német fekete retket, hosszú uborkát, újhagymát, zsenge, fiatal fokhagymát, pár szem vízen nevelt holland paradicsomot, apró ázsiai erős paprikát, valamint érlelt, penészes francia kecskesajtot. Ezen kívül kalciumban gazdag, smaragd zöld ír legelőkön kérődző tehének tejéből köpült vaját, délszláv, félzsíros, füstölt parenycát, abáló lében érlelt, két deszka között préselt bajor felvágottat és alpesi legelőkön hízlalt tehének tejét. (Globális gasztronómiai bél-ágyú) Sakkozunk, tévézünk, kártyázunk; nálam alszik. Mellé fektetem elnyűtt, koszos kis kutyusát, és nyakig betakarom őket. „Hány éves vagyok nagypapa?” – néz rám szemrehányó mosollyal. Másnap még teniszszekünk, és – mint a futók a stafétabotot – átadom őt az apjának. (Az érmeiken mindannyian osztozunk.)

Nagypapa-fotelemben még elmélázok a világra szóló híren: az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet (CERN) kutatói bejelentették, hogy sikerült bizonyítani az 50 éve keresett Higgs-bozon, az un. „isteni” részecske létezését. Ugyanis eddig nem tudták bizonyítani, hogy miért lesz kisebb a szubatomi részecskékre szétbontott anyag együttes tömege, mint a kiindulási anyagé. Az öreg Higgs ezzel a mennybe megy, de legalább Stockholmba a fizikai Nobel-díjért. Nem lesz már mit felfedezni a mikrokozmoszban?

Na, ezt már csak *bojos teától* felbátorodva tudom megmagyarázni az unokámnak.

LENGYEL JÁNOS

A világegyetemmel

Miért nem érzem azt, amit néhány éve még érezni véltem? Érezni és tudni, magamban tudni az igazságot, az igazit, nem ezt a tucat-bóvilit, amit útszéleken árulnak idegleges szemfényvesztők. Próféciáimat számos vallomásban öntöttem szavakba a lét verőlegényei hathatós unszolásának engedve. Szemem fényénél keresgéltem önmagam látéletét. Röntgenfilmeken hívtam elő minden félelmemet, hogy végül egészzé magasztosulva, egészen én legyek. Fogvacogva, szorongva vártam a nagy napot, hogy világra segítsem önbecsülésem koraszülött lárváját. De mi végre minden igyekezet, ha senki sem igyekszik igazán megtalálni az ént? Mert az én a legfontosabb. Mindenki én van. Aki nem, az ők labirintusában bolyonghat örökkön, örökölt körökön. Kiürült a vanságszaru, áldatlan ontja belsejének hiányát. Kiürültem én is. Ürességem a luftballonéhoz hasonló. Félelmetesen korhű és korszerű. Mert ma már semmi sem igazi, minden csak szerű, érintőleges képződmény, a valóság nagyobb részét is valóságpótlóval képezik. Megpróbálják pótolni a pótolhatatlant. Csak kevés látó van, aki felismeri, s köztük még kevesebb, aki felkiált: *De hiszen a király meztelen!*

Megfoghatatlan, sötét valami telepedett érzéseim veteményszerére, s nem tudom elűzni, pedig ordibálok teli torokból: *hess madár, hess madár!* De ezt a szárnyast nem űzik el az elme démonriogatói. Ocsmány csápjaikkal befurakodnak a legkisebb zugba is, mint daganatot osztó polipkarok. Ezek a karok nem óvón ölelnek, a pusztulást tuszkolják a lényeg mélyébe.

Nem marad más csak a lázadás. Állandó rebellió az évszázados hagyományokkal merevített téboly ellen. „Azért sem” kiáltással újra és újra Don Quijote-i rohamokra indulni a vanság közönyének szélmalmai ellen. Nem hiszem, hogy csak ennyit érek, csak ennyit érdelek, csak ennyit kaphatok, csak ennyit adhatok! Csak ennyi az egész. Ez lenne hát a lét, az élet, amihez annyira ragaszkodunk?

Adj Uram új reményt porhű szolgáltnak, hiszen a te akaratod hozta a világra a bajt, amit csak megvetően embernek nevez a mindent és mindenkit megnevező! De néha csak undorodva tetemre hívja a felismerés kaján angyalát. A réz-angyalát elorozták, s leadták színes fémtolvajok.

A zongora, a fekete zongora. Szikár ujjak játszanak ódon billentyűin, rekedt torok dúdolja az elmúlás kopogó dallamát. Lepróziára jótékonyan borult rá a sötétség, s mind behunyta szemét, aki ilyenkor álmodja életét. Létét a párnák mélyébe rejtve forgatják független játékfilmjüket. Egymásra zúdítták sirámaikat, a legtöbb könnyet mégis önmagukért ejtik. Miközben mások ejtik őket a társadalom nagy „ki-minek-miért?” tőzsdéjén, értékük rohamosan csökken, papírjaikat már csak mellékesen jegyzik. Miközben kezükkel ügyetlenül tapogatózva próbálnak jobbra fordulni. Életükkel egyetemben. Egyetem-egyetem mit kívánsz? Jó munkát, tisztas bért, emberi életet!

Hát igen: az ember akkor veszi észre, hogy ő voltaképpen nem is él, amikor szembesül magával az élettel, ami nemcsak

a nevében az. Mert nevet adni bárki tud, de találót csak az, ki ismeri a névadás tárgyát. S nem trágyát rak tányérjára, mert az gusztustalan. De négyszáz évvel ezelőtt még fenemód nem volt az. S az úr étvágytól nyáladzva trágyázta meg nemesi étkét az jó keleti fűszerekkel, avagy közönséges kősóval. Ami nagy érték volt egykoron, és nagy hasznot hozott mára cafatjaiban is elporladt királyságunknak. Az elején a jobbágy is jómódban kezdte, csak később görnyedt meg a föld terhe alatt. Mert teher alatt nő a pálma, de nem az ember, élete mégis teherként indul anyja testében. Egy idő után terhes lesz a számára, és kinnal telt örömmel toloncolja ki a zajos valóba, hogy ő is megízlelhessen mitől is fél a rettegés.

Figyelmeztetés: állj meg végre, ha nem is érted, mi végre! Közél már a vége, ne gyorsítsd a találkozást! Halotról vagy jót, vagy semmit, tartja a közmondás, akkor inkább hallgasson agyon a média.

Talán meglekéljem a koponyámat, hogy agyamba nézve megtudjam, ki vagyok, ki lehetek valójában? Ezt kellene tenem, hiszen nem győzhetem le az Ént, ha nem ismerem, akivel szemben állok. Áldatlan állapot és ilyenkor egy pap sincs kéznél, hogy enyhítse pogány létemet.

Lám, a gondolat már erőltetett, nem tükrözi igazán azt, ami agyamban megfogamzott, de jól szabott szavakat hozzá nem talál. Túl bárdolatlan az elme, nem csiszolta-finomította egyetem, amelynek futára csak ennyit hozott hírként: „Láttalak!”. Láttalak, mert van szemem. Még. És nem a talpamon, mert zokniban bizony nem venném észre az élet éles kanyarjait. Hiszen tágra zárt szemekkel sem tudom bevenni azokat, élükön mindegyre megsebzem magam. Mert magam vagyok egyedül. Nem másokkal osztom meg magányomat, hiszen rögtön elvennék és nekem már ez sem maradna. Én magam vagyok a maradék, mi abból maradt, aki akkor voltam, amikor csak lehettem volna az, ami most vagyok. A magányom nélkül mi lenne énvelem? Ezért nevelem egómat, hogy elbírja a kettős terhet, amit az én rakott reá. Reális elvárás egy irreális közegben.

Vigasz? Sem a fájdalmat, sem az örömet nem lehet elmondani üres, hideg szavakkal, azokat érezni kell, túlélni bármi áron. Túlfélni a kanyarokat és az egyeneseket. Hiszen ilyenkor kapcsolnak rá a nyomo(ro)miban lihegők, hogy megelőzzenek. Elém vágjanak mindent, ami kezük ügyébe kerül, hogy nekem is kerülgetnem kelljen balsorsuk kellékeit, de én nem lehetek előzékeny. Most nem. Közéleg az idő, amikor ki kell állnom kereket cserélni, mert úgy érzem, elhasználódtak nagyon. Ha nem teszem meg, az örületet kockáztatom. De jól vigyázz, akinek hiányzik egy kereke, az kiesik a versenyből! Örökre, hogy a sohatöbbé szponzorálhassa belterjes futamait.

Én nem eshetek ki. Nem adhatom fel soha, ha kell a kerekek roncsain is folytatnom a versenyt, mert győzni akarok, a veszteségből már elég. Még ha nem is győzöm már a köröket róni. Amikor majd eljön, beleegyezően mondhassam a dolgát végző kaszásnak: „*Helyes, itt már eleget voltunk. Ideje odébb állni egy világegyetemmel!*”

Rózsafüzér-titkok arany ragyogásban

Udvardi Erzsébet kaposvári emlékkiállítására kapcsán

„A lélek vágyódik a szép után. Ha találkozik a széppel, meg akarja őrizni. De életünk foglalata az idő, mely azonnal múlttá változtatja a jelent. Innen a törekvésünk: megőrizni, ami múlandó. Így, ezért születik meg egy kép, egy festmény a vásznon, a papíron, ahol megmarad ez a fény, amelyből később éjszaka lesz, megmarad az a virág, amely elhullajtja szirmait.”

Udvardi Erzsébet vallott így egy helyütt a szépségről. Az a festőművész, aki öt éve szenderült át az öröklébe, ám életművét, a minőség iránti kemény konokságát, lelkének derűjét itt hagyta közöttünk. A bajai születésű alkotó csak néhány napra érkezett Badacsonytomajba, de a tervek köddé váltak, rabul ejtette a tó, a táj, s a napokból évtizedek sora lett, és valódi otthon a csupa üveg műteremlakásból, ahol gyakori volt a vendég.

„Ősi keresztény értékeket, szeretetet, hitet, humánusmot, együttérzést és együttműködést sugároznak.”

A Munkácsy-, Kossuth- és Magyar Örökség-díjas festőművész, aki nyolcvanadik születésnapja alkalmából megkapta a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Pro Cultura Christi-

ana kitüntetését, műveivel evangelizált. Szakrális alkotásain túl talán még profán képeivel is, melyeken a balatoni táj jelenik meg. A tótükör fény-árnyék-játékával bűvöl, ám a fény, a ragyogás – ahogy Erzsébet is vallotta –, nem evilági...

Dr. Rumszauer Miklós, a kaposvári Szent Margit-templom plébánosa jól időzítette Udvardi Erzsébet emlékkiállítását. A *rózsafüzér titkai* című, Krasznai Zsolt rendezte tárlat nagybőjt heteiben várta a látogatókat. Az örvendetes, a fájdalmas és a dicsőséges szentolvasó láttán bátran megállapíthatjuk: különleges érzékenységgel festett képei szavak nélküli imák, amelyekre sokan vágyunk e diszsonáns világban. Mindegyik titok akár oltárkép is lehetne. Szelíd fényességű, az arany és az ezüst ünnepélyességével megálmódott képei szemléldésre és elcsendesedésre inspirálnak bennünket. Ősi keresztény értékeket, szeretetet, hitet, humánusmot, együttérzést és együttműködést sugároznak. A lélek békéjét kínálják – ébresztgetve alvó lelkiismeretünket.

Az emlékkiállítás február végi megnyitóján a plébánost követően Gelencsér Attila országgyűlési képviselő, Dér Tamás alpolgármester és dr. Giber Vilmos, a képviselő-testület elnöke köszöntötte Udvardi Annát, a festőművész örökösét, aki misszióknak tekinti apai nagynénje művészeti hagyatékának bemutatását, népszerűsítését. Már a kaposvári emlékkiállítást megelőzően is szervezett tárlatokat nagynénje hagyatékából.



Udvardi Erzsébet festménye – fotó: Kovács Tibor

Azt tervezi, hogy jövő év végén, Udvardi Erzsébet születésének kilencvenedik évfordulójára megnyitja a badacsonytomaji műteremlakást, melyen újránadaztatta a tetőt, és kicserélte az óriási üvegfalat, mely fényzuhataggal árasztotta el a belső tereket. Képzletben ma is órákat ülök a már-már szemünket bántó fényben, ahol mindig jólesett a szó, a kávé, s a hozzá járó sütemény.

Szerencsés vagyok, mert megismerhettem és megszerethettem Erzsébet asszonyt, hiszen az elmúlt évtizedekben több somogyi kiállítás is volt. Elég, ha a síófokira és a kaposszentjakabira utalok, valamint a segesdi ferences kolostor kerengőjében rendezettre emlékeztetek, ahol ugyancsak *A rózsafüzér titkait* láthattuk.

Többször meglátogattam Badacsonytomajban, ahol festékes tubusok százainak társaságában, az alkotás-teremtés örök hevében-tüzében élt – megfestve „*az aranyból, ezüstből, az áldozat bíborából előtűnő és azokban feloldódó alakokat*”, ahogy egyik méltatója fogalmazott.

Hadd elevenítsem fel az egyik találkozásunkat. Egy szobránál vár ránk a badacsonyi mólónál. Mindenről szó esik, politikáról is, hiszen egykor országgyűlési képviselő volt, de leginkább az imáról, hiszen rendszeresen fohászkodik az égiekhez. A nemzetért, az összetartozásért...

A volánhoz ül, pedig ekkor már a nyolcvanat közelíti, és megáll a műteremlakás előtt. E mediterrán világ buja növényzete szinte körülöleli az épületet. Arany ragyogású madonna köszönti a betérőt az előtérben, odabenn pedig Jézus vár ránk, s még két főalak. Az *Úr színeváltozása* című kép vázlatá előtt állunk. Sümegcsehíbe készül legújabb alkotása, ahol már több Udvardi táblakép található. Az állványon *Rianás* című műve – hideg ezüsttónusokkal. Ilyen jellegű hátteret szeretne a három alak mögé.

Azt mondja, csak azt ne kérdezzem, mikorra készül el vele. Még dolgozik rajta néhány hónapot. Úgy, mint II. János Pál pápa életnagyságú képén. Őszentsége is vagy egy fél évig volt a badacsonytomaji műterem „lakója”...

Arról is szól: nem hisz abban, hogy rövid idő alatt bármi nemeset teremthet a művész. A mű létrejötté valódi alkotó munka kell, legyen. És ebbe befér a gyötrem. Jézus arcáról

is több rajzot, festményt készített, mert azt szerette volna, ha tekintete minden oldalról ugyanazt a derűt, nyugalmat és biztonságot sugározná.

Magas szárú cipőt húz, és előkerül a tartalékbót is. A papához indulunk. A temető mellett kanyarodunk el, s vagy két kilométer után már letehetjük a kocsit. Jól látható erdei tábla jelzi, merre vezet az út az emlékhely felé, ahol egykor pálos kolostor állt. Fák ölelésében pillantjuk meg a bazalt fülkét, benne II. János Pál pápa képével. Az üveglapon, a miseruha nyakszegélyén, a gyűrűn, s az oltárgyertyák lángján sokáig időzik a lombok közül beszűrődő, délutáni verőfény.

A férje nevét viselő badacsonytomaji Tamás István Polgári Kör tagjaként már régóta érlelődött benne az elhatározás: e szépséges vidéken állítsanak méltó emlékhelyet a szentatyának, hiszen magyar föld is őrzi lépte nyomát. A festőművész boldogan vállalta a feladatot, ám akkor még nem gondolta, mire mondott igent – árulta el néhány hónappal korábban, amikor a műtermében beszélgettünk. Festékek, festőkellékek mindenütt; az asztalon művészi rendtelenség fotókkal, fénymásolatokkal. Köztük – még havas környezetben – a bazaltból épített szoborfülke, amely szinte sóvárog az Udvardi kép után. A pergő kérdezz-felelek-re nemcsak emiatt telepszik rá olykor-olykor a csönd. A látvány miatt nehéz a szó, s akadozik a nyelv. Az óriásállványon ugyanis életnagyságban láthatjuk II. János Pál pápát. Szemében tűz, botjával kezében mintha felénk tartana...

Aranypalástban, derűs arccal áll velünk szemben a szentaty. Jobb és baloldalán egy-egy gyertya ég. A látogató nehezen tudja levenni róla a szemét. Végtelen nyugalom és biztatás árad tekintetéből. Mintha azt mondaná: *Ne féljetek, legyetek derűsek!*

Örömmel gondolok rá, hiszen létra lehetett égi és földi hatalmak között. Tehetségét, művészetét a Teremtő szolgálatába állította, hogy így hirdesse az Örömhírt. Örök ragyogású képeivel még több fény költözött a templomokba, középületekbe, lakásokba. A most bemutatott szentolvasó titkok ragyogásával is folyamatosan üzen: soha ne maradjunk fénytelenek, kapaszkodjunk a kegyelem rózsafüzérébe!

LÓRINCZ SÁNDOR

Szutrély Péter

Belső, üzemi észrevétel

Megállapítom, hogy egyházunk nagyon rossz határfokkal dolgozik.

Vásárnaponként meg ünnepeken sokan ülnek a templomban. Komolyan hallgatják az ígét szeretetről, megbocsájtásból kapnak leckét. Nem kezdők számára. Idegenek kezét fognak, szembe mosolyogják egymást. Hisznek a bűnök bocsánatában, és megbocsátanak az ellenük állandóan vétkezőknek. Érzik vagy mondják? Keresztet vetnek, az áldozat, az élet és a szeretet jelét. Magukra veszik, vagy csak reflexet látni?

Így gondolják, ez van szívükben.

Vásárnaponként.

Aztán jön a hétfő. Meg a többi napok. Nincs megbocsájtás, de van izzó gyűlölet, nincs szeretet, de van értetlenség, nincs mosoly, de van kegyetlenkedés. Idegenel meg különben sem fogunk kezét.

Talán van mindig néhány lélek, kik megtisztulva, jóval eltelve vasárnapra teszik egész hetüket? Van. Meglehet. Itt-ott. Ám a megjelentek számához mérten ez nagyon kevés. Rossz a határfok! Nem optimális a termelés. Te Jóisten! Sürgősen utána kell igazítani! A minőségbiztosítás feltételei az Európai Unióban ezt megkövetelik. Ellenkező esetben elvonják a működési engedélyt!

DR. MIHA LIKAR

Kutyaharapást szőrével

(2. rész)

Hiedelmek az egészségről

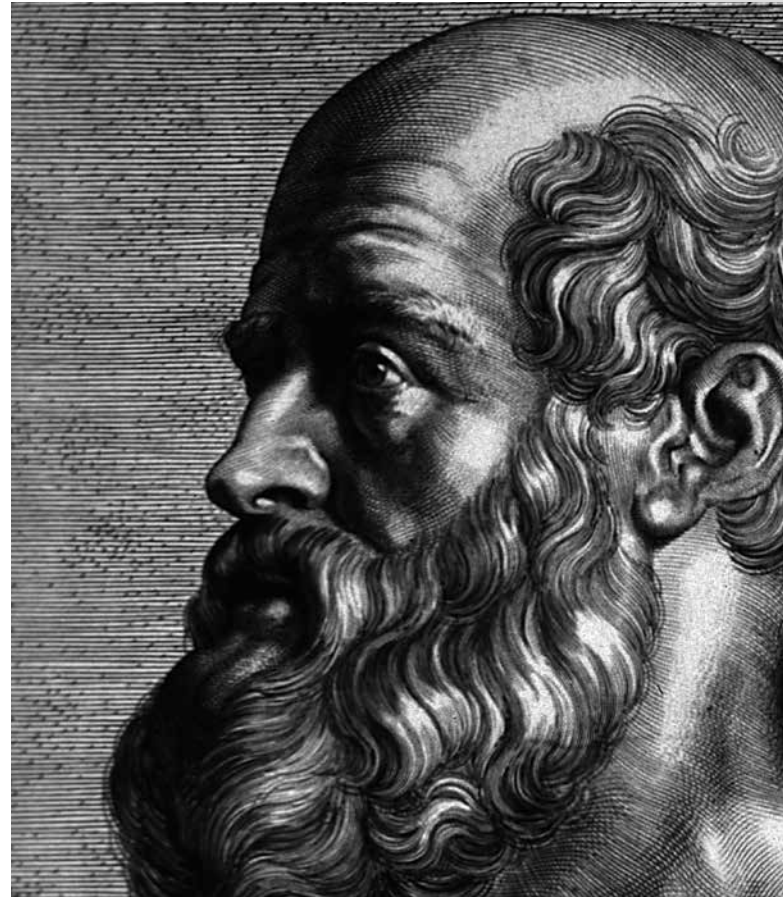
N – ...az öngyilkosságok többsége télvíz idejére esik?
 – Nem így van. Lehet, hogy meglepően hangzik, de a legtöbb öngyilkosság tavasszal történik. A jelek szerint nem mindenkinnek hoz örömet a tavaszi zsongás, a vidám madárdal. A statisztikai adatok meglehetősen egybehangoznak. Azt is kimutatták például, hogy Görögországtól északra haladva a tavasz beálltával összhangban más-más időpontban tetőzik az öngyilkosságok száma – minél északabbra fekszik az adott ország, annál később. Az öngyilkosságok számának növekedésével párhuzamosan nő a fekélyes és depressziós megbetegedések aránya is. A mérések szerint ebből a szempontból az április a legfatálisabb hónap.

– ...az ágyban vagy a gépkocsiban való olvasás rongálja a szemet?
 – Az ágyban olvasó ember rendszerint olyan testhelyzetben van, amelyhez a szemgolyót mozgató izmok nehezebben tudnak alkalmazkodni. Ha ez huzamosabb időn át tart, a többi izmunkhoz hasonlóan a szemizmaink is megfájdulnak. Ezzel szemben ha ülő helyzetben olvasunk az asztalnál vagy az ágyban, nem tesszük ki külön megerőltetésnek a szemizmainkat.

Az a legjobb, ha a gépkocsiban nem olvasunk, mert az megerőltető a szemnek. Könnyen fejfájást kaphatunk tőle, vagy attól lesz rosszul az ember, hogy állandó mozgásban levő sorokat akar kisilabizálni.

FOLYTATJUK...

Magyarította SZILÁGY KÁROLY



Hippocrates – Peter Paul Rubens alkotása

Jövedelemadó 1%

TISZTELT OLVASÓNK! KEDVES BARÁTUNK!

A *Búvópatak* szerkesztősége és kiadója nevében arra kérjük a lap olvasóit, barátait és szerzőit, hogy személyi JÖVEDELEM-ADÓJUK 1%-ÁT a BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY javára ajánlják fel!

A kedvezményezett adószáma: 18776278-1-14

A kedvezményezett neve: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Az alapítvány legfőbb feladatának a *Búvópatak* folyóirat kiadását tekinti.

KÖSZÖNJÜK!

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Tamásné Horváth Katalin

Munkatársak: Lukáts János, Németh István,

Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2018. április

Sokszorosítás sorszáma: 4/2018.

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11-13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A *Búvópatak* Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY



Galambok – Ország László fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2018-ban ismét keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

